

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
17 Aprile st. v.
29 Aprile st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 16.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Fântâna Blanduziei.

-- Comedie antică în 3 acte. --

ACTUL I. — *Scena IV.*

Întâlnirea lui Horațiu cu Getta lângă fântâna Blanduziei.

HORAȚIU, (intră meditănd și scriind versuri pe o tabletă de ceară.)

GETTA, (stă pe gânduri lângă fântână.)

HORAȚIU.

Fântână Blanduzie, vei deveni tu încă
Celebră 'ntre isvöre, când voiu cântă stejarul
Ce 'nfige rădăcina-i profund în alba stâncă
Din care eși vióie și dulce ca nectarul.
Fântâna mea iubită!...

GETTA (cântă incet.)

În ai Daciei munți mari
Cresc stejari lângă stejari
Și viteji cu brațe tari...

HORAȚIU (cu mirare, în parte.)

Ce glas pătrunđător
Aud lângă fântână? (Zărind pe GETTA) Tablou în-
cântător!

Poetică-apărare!... Romană-i séu străină?...
Ea cântă-un vers selbatic din Dacia Transalpină...

GETTA (în parte.)

Destule-atâte visuri... Să plec acum e timp.

HORAȚIU.

Frumósă-i ca junia, ca Hebe din Olimp!

(Se întâlnesc amândoi în mijlocul scenii.)

HORAȚIU.

Copilă!... noroc ție!... Ce vânt plăcut, fericite
Acum, ântăia óră, te-a îndreptat aice?

GETTA (surprinsă, în parte.)

Horațiu!...

HORAȚIU.

Spune, dragă, din care lume ești?
Și cine sânt părinții pe care 'nveșeleși
Cu scumpa ta privire?

GETTA.

Părinții mei, sërmanii,
Perit-au lângă Istru în luptă cu Romanii.

HORAȚIU (cu milă.)

Orfană-atât de jună!...

GETTA (tristă.)
Și sclavă!...

HORAȚIU.
Tu?

GETTA.

Ah!... dar!

Răpitu-m'au de-a casă un crâncen mercenar,
Și 'n Roma sub coronă de el am fost vëndută...
Acum, în injosire și 'n umbră sânt perđută.

HORAȚIU.

Și cine-acum dispune de tine pe pământ?

GETTA (oftând.)

Ah! Scaur!...

HORAȚIU.

Ei? libertul ce n'are nimic sânt?...
Căci n'am avut eu parte să te plătesc cu aur,
Răpindu-te sclăviei și ghiarelor lui Scaur!

GETTA.

N'au vrut cu mine Țeii să fie 'ndurători.

HORAȚIU.

Aș fi gonit din ceriu-ți ori care negri nori,
S'atăta ingrigire aveam de-a ta junie,
Cât nescieai durerea legată de sclăvie.

GETTA.

Ești bun pe cât ești mare! Tu poți cu un cuvânt
Să mângăi osândiții ce 'n desperare sânt.
Dar ca să merit raiul ascuns în a ta milă,
Ce sânt eu pentru tine?

HORAȚIU.

Ce ești, dragă copilă?...

Ești fiica mult alésă aceluui brav popor
Ce șcie ca să móră când nu-i învingător,
Și meriți cu tot dreptul, de este 'n cer dreptate,
Respect în omenire și 'n Roma libertate!

GETTA (esaltându-se.)

Ah! aste mari cuvinte în veci nu le-oiu uită,
Cu ele sórta-mi aspră de-acum voiu înfruntă.
Prin ele al meu suflet renașce în mândrie,
Căci ele de Horațiu au fost rostite mie.

HORAȚIU.

Tu me cunoșci? de unde?

GETTA.

De-aici, din departări!
Din lumea de sub ceruri, din svon de admirări!

* Prinșonierii de reshoiu erau vënduți ca sclavi sub o coronă.

Dar cine te cunoșce cu-a ta marinimie,
Se plăcă în urmă și se robește ție...
Horațiu, sânt o sclavă, nu am nimic al meu...
Primește-astă cunună, o'nchin numelui teu!
(Scote cununa de flori de pe cap și o presentă lui Horațiu înge-
nunchiând.)

HORAȚIU (vrînd să o ridice.)

Copilă, suflet nobil...

(GETTA i apucă mâna și o sărută.)

HORAȚIU.

Ce faci?

GETTA.

Me iertă —

HORAȚIU.

Ai minte?

GETTA.

Sărut pe a ta mână duiosele-ți cuvinte!

(Se scolă și fuge tulburată prin fund.)

V. Alecsandri.

La „Fântâna Blanduziei“.

Bătrânule Horațiu, a Romei vechi mândrie,
De care toți Latinii în veci se vor mândri,
Iubirea-mi pentru tine ați este și mai vie:
Iubindu-te pe tine, iubesc pe-Alecsandri!

București 30 martie 1883.

B. P. Hășdău.

Vieta și operele lui Petru Maior.

(Din discursul de recepțiune al autorului, ținut în Academia Română la 5/17 aprilie 1883, omițându-se notele.)

I.

V i e ț a.

Nașterea lui Petru Maior. Petru Maior s'a născut în Căpușul-de-Câmpie, Transilvania, comitatul Turzii și a fost fiul lui George Maior, nobil de D. St. Martin și protopopul din ținutul Căpușului-de-Câmpie. Ziua, luna, ba nici anul nașterii lui nu se poate ști cu positivitate, pentru că întrebând cu parochia din Căpuș, mi s'a răspuns cumcă matriculele parochiale există numai dela 1826 încôce.

Anul nașterii lui Petru Maior până acuma s'a pus la anul 1753; dar de oră-ce el a murit la 1821 și etatea lui în matricula morților s'a introdus a fi de 60 ani, pare a fi născut la 1760—1761. Luând însă în considerațiune, că Petru Maior s'a dus la Roma deodată cu George Șincai, carele eră născut la 28 febr. 1754 și atunci eră de 20 ani, — Petru Maior putea fi cam de o etate cu Șincai, și astfel e verosimil, că s'a născut pe la 1753—1754. Combinând după introducerea din matricula morților și după anul mergerii lui la Roma, ar fi fost numai de 14 ani când a intrat în teologie, dar nu se poate crede, ca în etate așa de crudă să fi fost primit în teologie.

Studiile lui. El a început studiile sale în Oșorhein în Transilvania, le-a continuat în Cluș și apoi în Blaș. Grigorie Maior, episcopul Făgărașului, cu reședința în Blaș, la anul 1774 trimite pe George Șincai și pe Petru Maior la Roma, ca în institutul „de propaganda fide“ să învețe teologia. În an. 1779 amîndoi se rentorc din Roma, și până ce George Șincai rămâne în Viena, în seminariul Santa Barbara, Petru Maior merge la Blaș.

Călugăria lui. Petru Maior se face călugăr în mănăstirea din Blaș, și în această calitate primește

numele „Paul“. La an. 1784 se dimit din mănăstire: Samuil Clain, Perlachi, George Șincai și Petru Maior și despre acesta se dice anume, că a reclamat între timpul de cinci ani și n'a implinit nici timpul îndatorat novitilor, și fără greutăți ulterioare e de a se absolvă dela călugărie.

Paroc și protopop. Timoteiu Cipariu dice: „Autorul Petru Maior fu și el călugăr și soț lui George Șincai în 1774 la Roma, însă sub Iosif II eșind din mănăstire, se fece paroc Reginului și protopop Gurgiului. Cumcă a fost aci paroc, mărturisește și ênsuși Petru Maior: „Eu pe Francisc Sulzer l'am cunoscut foarte bine, trăind cu dînsul trei ani în orașul Sas-Regin, unde el eră auditor la regimentul dragonilor Savoieni și am avut dese întelniri la olaltă și în cortelul lui și la mine în casa parochiei“. Dar Petru Maior a fost și archidiaconul diecesei Făgărașului.

Ion Bob ales de episcop la an. 1782, eră îndemnat din lăintrul seu de a introduce noutăți latine în biserică. Samuil Clain seu Micul, George Șincai și Petru Maior, apêrau cu tot focul ritul și datinele bisericii orientale; pentru această episcopul eră mînios asupra lor și în an. 1794, plin de foc asupra lui Petru Maior face declarațiunea: „Îmi voi da truda ca să-l stric“.

Revisor de cărți. Petru Maior în „Istoria despre începutul Românilor se numește pe sine: „Protopop și la înaltul crăiesc consiliu locotenențial al Ungariei crăiesc a cărților revisor“. El a urmat lui Șincai în revisoratul cărților, și fiind paroc în Regin și protopop Gurgiului, s'a denumit revisor și censor la tipografia din Buda, care eră tipografia universității ungurești, și corector. El a plecat la Buda în 1809 și acesta o adevêrăză ênsuși în testamentul seu: „Cărțile mele ce le-am depus la fratele meu mai sus anumit Mihaiu Maior în Căpuș, în an. 1809, cu ocașiunea călătoriei mele la Buda, în stațiunea de revisoratul regesc, pentru cărțile gr. c., le dau bisericii gr. c. din Sas-Regin“. El se numește și revisor de cărți românești greco-catolice.

Antecesorii lui. Samuil Clain, censorul și corectorul cărților românești la tipografia universității din Pesta, mîre în 13 maiu 1806. Direcțiunea tipografică în 5 iulie 1806 sub nr. 485 rîgă consiliul regesc locotenențial, ca să denumescă alt censor și corector, ieră consiliul în 22 iuliu 1806 nr. 13.886 provôcă pe vicariul diecesei Oradei-mari, ca pentru această diregătorie să propună bărbați învêțați și totdeodată face represintațiune cătră Maj. Sa ca să concedă denumirea unui censor și corector. Se denumește Ioan Cornelli, dar directorul tipografiei în 3 aug. 1807 nr. 452 înșciinteză, că Ioan Cornelli a fost chemat să și primescă oficiul, însă încă nu s'a arêtat, — și apoi consiliul în intimatul seu din 29 martie 1808 nr. 6460 adresaf cătră episcopul Vulcan dice, că Ioan Cornelli, de și s'a denumit censor și corector, oficiul încă nu l'a ocupat, și fiind că în intermediul timpului s'a denumit canonic actual la capitulul din Oradea-mare, provôcă pe episcopul Vulcan ca să propună pe alt bărbat, înzestrat cu calități alese. Astfel Cornelli a fost denumit, dar n'a intrat în diregătorie și nici n'a locuit în Pesta.

George Șincai în 11 iulie 1807 așterne rugare cătră consiliu, ca să i se rezolveze salariu, pentru că până la acest timp a suplinut pe censorul romănesc mort, sperând că va urmă în diregătorie și salariul revisorului; dar a înțeles cumcă acesta diregătorie s'a dat altuia (adecă lui Cornelli.) Consiliul în 29 iulie 1807 sub nr. 14.913 a predat instanția această directorului tipografic, ca să o reastêrnă cu părerea sa.

Directorul în 3 aug. 1807 sub nr. 452 arêtă că Georgiu Șincai a suplinut pe Samuil Clain, începînd din 13 maiu 1806, adecă dela ziua morții acestuia și cere ca pe basa normalelor sustătore să i se asemneze ju-

mătate din salariul celui suplinit. Consiliul în 18 aug. 1807 sub nr. 17,004, i rezolvază jumătate din stipendiul de 500 fl.

George Șincai dă o rugare nouă și directorul tipografiei o subșterne în 18 martie 1808 cu aceea ca lui George Șincai să i se asemneze salariul pentru trecut de odată, ieră pentru viitor până atunci până când nu se va arătă nou-denumitul Cornelli, — și consiliul în 29 martie 1808 sub nr. 6460 asemneză în acest înțeles, — dar totdeodată provăcă pe Vulcan ca să propună pe altul în locul lui Cornelli.

Episcopul Vulcan recomandă pe Petru Maior. Episcopul Samuil Vulcan, ca provocare la intimalele din 22 iulie 1806 nr. 13,886 și din 29 martie 1808 nr. 6460 propune: 1-iu pe Petru Maior, preotul diecesei Făgărașului în Transilvania, paroc în Sas-Regin și archidiacon în Gurgiu. În instanția sa, retrămisă prin înaltul consiliu regesc, spune următoarele și adevăratele merite:

a) că limba românească așa o vorbeșce, încât precum frazele și proverbiile ce procur în ea, așa și idiotismele le înțelege, și prin exercițiu de timp mai lung, știe de a le interpretă.

b) că studiile filosofice și teologice le-a absolvat cu laudă în Roma, ieră dreptul canonic în Viena.

c) că în Blaș a propus filosofia și teologia.

d) că economia rurală, așa și-a făcut'o de familiară, încât înțelege bine terminii, ce se întrebunțază în ea.

e) că vorbeșce limba latină, italiană și grecă. Bărbatul cel mai tare recomandabil pentru acest oficiu.

Episcopul Vulcan în a două propunere a sa din 13 iunie 1808 cu prezentarea din 21 iunie 1808 nr. 14,613 în care, acuma se provăcă numai la intimatul din 29 martie 1808 nr. 6460 și recomandă: „Unul Petru Maior e, pe carele acuma îl propun préumilit în locul antiăiu, și carele din Transilvania mi-a subșternut instanța nouă aci alăturată, și pe carele nu me tem de a-l recomandă în tot modul înălțimii văstre regeșci împărăteșci, și înaltului consiliu regesc ca pe cel ce-mi e pré bine cunoscut pentru calițăile sale preclare și laudabile.

Consiliul regesc de locotenință în 5 iulie 1808 nr. 14,163 face propunerea de candidațiune cătră Majestatea Sa, și în aceea dăce: „Propune și anume în locul prim pe Petru Maior pentru cunoșcința perfectă a limbii româneșci, absolvând studiile filosofice și teologice în Roma, ieră dreptul canonic cu laudă în Viena, și purtând profesura publică de filosofie și teologie, cunoșcător de limba italiană, latină și grecă pe lângă cunoșcința celei româneșci, precum episcopului candidator i este cunoscut pentru calițăile sale preclare, și pentru acésta e foarte tare de recomandat“.

Majestatea Sa prin decretul de curte din 2 sept. 1808 nr. 9181 a denumit pe Petru Maior și în decret se dăce: „Majestatea Sa s'a îndurat pré grațios de a conferi lui Petru Major acest oficiu de censor și corector lângă tipografia universității pestane“. Consiliul de locotenință în 27 sept. 1808 nr. 21,412 înșciunțază pe episcopul Samuil Vulcan, că Majestatea Sa a denumit pe Petru Maior parocul gr. cat. din Sas-Regin în Transilvania, și înșciunțază și pe Mathias Marcovicu, directorul tipografiei, ca să provăce pe Petru Maior pentru de a ocupă stațiunea oficiosă.

Petru Maior în 7 martiu 1809 ajunge în Pesta, ieră în 8 martiu așterne un recurs cătră directorul tipografiei, și dăce, că încunoșcințat fiind prin episcopul Vulcan, în 30 ianuarie a plecat de acasă, dar pe drum a avut greutăți mari, și a spesat 300 fl., mai de parte rógă ca să i se asemneze salariul de 500 fl. m. c. pe

an, în cuotă cuartală, și să i se rebonifice spesele de călătorie.

Directorul tipografiei în 31 martiu 1809 face relațiune despre sosirea lui Petru Maior și cere ca să i se asemneze 250 fl. din fundațiunea tipografică, și 250 fl. din cassa camerală, și apoi îl recomandă cu căldură, ca să i se deie o recompensațiune proporționată pentru spesele de călătorie. Consiliul regesc de locotenință în 17 aprilie 1809 nr. 7817 i asemneză salariul, însă i denégă atare recompensare de spese de călătorie. Astfel Petru Maior, din 7 martiu 1809 trăieșce în Buda, și aci își documenteză activitatea sa literarie, în decurs de 12 ani.

Timpul morții lui Petru Maior. Matheia Marcovicu directorul tipografiei universității din Buda, în 15 febr. 1821 raporteză cătră reg. locotenință a Ungariei, cumcă Petru Maior a murit în 14 febr. 1821, mai curând de cum se putea așteptă. După scrutările făcute de Societatea Petru Maior din Budapesta, în matricula morților bisericeii r. cat. din Buda, suburbiul sêrbesc, se află următorea introducere: „Petru Maior, canonic gr. c., mort în 16 febr. 1821, în etate de 60 ani, locuința sub nr. 917. Ceremoniile de înmormântare s'au celebrat prin protopopul Sojovicu și s'a înmormântat în cimiteriul comun“. De bună sêma în raport điuva morții, în matriculă điuva îngropăciunii, e după călindarul catolic, și astfel timpul morții e fără îndoieală.

Locuința. Tradițiunea spune, cumcă a trăit mult timp într'o mănăstire r. cat. în Buda și pentru acésta se credea că a murit în mănăstire. Dar din acel dat al matriculei, cumcă a murit sub nr. 917, se vede, că a murit în casă privată, căci altcum se spunea numele mănăstirii. În testament prin punctul al 4-le lasă patul seu vèduvei vecine sêrbe, care l'a servit tótă điuva în bóla sa, — și acésta asemene arătă, că a murit în locuință particularie.

Mormântul ađi e necunoscut. I. M. Moldovan dăce: Ier Petru Maior zace în mormântul public numit în matriculă. Locul ađi nu mai este indicat prin un sêmn, cel puțin noi, de și am căutat de repeți ori, nu am aflat nici un atare sêmn“.

Familia lui. Strămoșul familiei a fost George Maior, carele pe timpul curuților a fugit din D. St. Martin Mureș-Datoș, și s'a aședat în Bardoș. George Maior a avut doi fii, pe Tóder carele s'a despărțit de tatăl seu și s'a făcut diregător în Oroș; pe Vasilie, carele a fost preot în Bardoș.

Dela acest Vasilie a purces George Maior, însurat cu Ana Muntean din Iclodul mic, protopop în Mureș-Oșorhei, mai târđiu în Căpușul-de-Câmpie și tata lui Petru Maior.

Frații și nepoții lui Petru Maior sânt:

- 1) Fratele Dumitru, proprietar în Căpușul-de-Câmpie și oficiar la husari, — dela acesta a fost fiul George, după care a remas și trăieșce încă Marișca preotésă în Faragău.
- 2) Fratele Ion, preot gr. c. în Uieș (Ölves) comitatul Clușului; acesta a avut fii pe Petru mort fără următori, pe Ion, dela al cărui fiu, Grigoriu din Armeni sânt 5 prunci în viêtă; și pe Tóder, dela carele Ion Logig a lăsat 5 orfani după sine.
- 3) Tóder, poreclit Bulgar, preot în Căpuș, din acesta s'a născut Grigorie diacul din Căpușul-de-Câmpie, carele a avut prunci pe: Marișca preotésă în Vaida-Cuta, — pe Ion fără următori, Grigorie notar în Dilic cu 5 următori.
- 4) Fratele Mihaiu, însurat cu Anna Banua din Mihalt, fost comisariu rectificătoriu și dișmaș împărătesc. Pruncii acestuia: a) Ion, pe carele Petru Maior în testamentul seu îl denumeșce erede universal, și — după punctul al patrăle — eră cu el în Buda. Ion a deve-

nit jude procesual și dela el a remas feta Amalia, măritată după Vasilie Crișan profesor în Blaș, apoi protopop, carele ați trăiește ca vėduv cu orfanii: Ion, Vasilie și Eugenia. b) Ana preotėsă în Căpuș, avėnd patru prunci, pe Mihaiu Socan preot în Căpuș, pe Ion Socan cu fetele Alesandrina și Adelina, — pe Amalia măritată după profesorul Paul Marin în Blaș, cu doi fii Petru și Paul, — și pe Alesandru fără următori.

5) Fratele George, carele după testament eră mort și avea fiu pe Grigorie; George a fost paroc în Căpuș, comitatul Turzii.

6) Sora Anișca, măritată după Simeon Pop recte Kőmives. Acesta a avut trei prunci, pe Ion carele purtă numele Maior și a fost mai mulți ani prefectul lui Bornemissza; pe Catrina fără următori și pe Anna măritată Oltean în Reginul Săsesc, după care a remas 5 descendinți și anume Elena vėduva baronului Vas. Pop, Constantin Maior în garda din Craiova, Amalia soția avocatului Filip în Alba-Iulia, Ion și apoi Anna măritată Nic. Șandor în Orda-de-jos.

Testamentul. Testamentul e fără dat, dar judecând din punctul al 14-le, unde vėduvei vecine serbe i lasă patul, pentru că l'a servit în bōlă, se vede că l'a făcut puțin timp înainte de martie. Tuturor nepoților lasă câte ceva din mobile, ier după punctul al 3-le, cărțile teologice, juridice, istorice etc. bisericei parohiale gr. c. din S. Regin, celelalte profane și scolastice, nepotului Ioan.

În punctul al 10-le dă 3700 fl. ca fundațiune în seminariul r. cat. din Mureș-Oșorhei, pentru prunci din nēmul seu, apoi din cunoșcuți și când nu sūnt de aceștia, pentru romāni din comitatul Turda, cu preferință nobili, fie greco- fie romano-catolici.

În punctul al 11-le ȳice: În an 1812 am dat episcopului Vasiliu Moga 700 de esemplare din „Predice pentru dumineci și sėrbători, cu câte 6 fl., la olaltă 7200 fl.; 300 de esemplare din „Propovėdaniu și Didachii“ cu câte 2 fl. 30 cr., la olaltă 750 fl; tot de aceste 244 esemplare pe hărtie comună, câte cu 1 fl. 30 cr., la olaltă 366 fl. și peste tot 5316 fl. din cari episcopul a plătīt până acuma numai 1000 fl.

În punctul 12: „La neguțatoru Al. Derra am 220 de esemplare legate din istoria politică, cu câte 6 fl. = 1320 fl. și în tipografie 165 esemplare nelegate cu câte 5 fl. = 815 fl.

Din banii din punctul 11-le 5316 testeză a treia parte institutului săracilor din Sibiu, a treia parte fondului preotesc din diecesa Făgărașului și a treia parte ca fundațiune cătră cele 3700 fl. din punctul al 10-le.

Testamentul e scris lătimește și se află întreg în „Arhiv“ pag. 390. Timoteiu ȳipariu la pag. 392 observă, că fundațiunea și aȳi e în vīgore, dar nu se află suma întregă testată.

At. M. Marienescu.

Florile dragostei.

— Novelă. —

Șciți cum se face averea?

Unul adună cu sudore cruntă, altul adună cu minte mare, și altul cu noroc.

Dar sūnt ȳomeni cari au ajuns la bine și la avere prin dragoste.

*

Eră un tiner, fecior frumos ca un stėg, din ȳomeni de rėnd și cu stare bună.

Feciorul avea moșioră Lună, casă și mėsă, cinuri bune, boi în jug, vaci cu lapte și o tărle mărișoră de oi.

Când a murit mamă-sa eră copil mic, când a murit tată-sau eră mărișor; dar n'avea încă minte de a trăi în lumea asta mare.

A remas în casă cu o mamă vitregă; dar a remas cu stare bună, și numele părinților, cel bun, vėrsă și peste el o lumină plăcută.

Ce au avut părinții lui, a moștenit tot; dar eră tiner încă, n'a moștenit și înțelepciunea lor.

Și binele fără înțelepciune e foc cu care te arȳi.

El n'a știut asta, și nu avea cine sė i-o spună.

Vitrega lui n'a fost femeie rea, ba eră harnică, strıngătoare, și ținea mult la aceea ca sė nu ȳică lumea, că în mânăle ei s'a sleit averea ce li-a remas.

Ce e drept — cine e harnic de una, e harnic și de alta. Avea o drăguț de gură ca un clopot. Nu de mare, ci de sunătoare.

Lasă că și gura-i bună când și când, ȳicea ea câte odată, așă când o aflai în apele ei.

Pote că și avea dreptate. Și sabia taie, dar câte odată tot îți prinde bine.

Dar gura ei n'avea cumpėt. Dēcă se pornia odată, și se pornia foarte ușor, apoi nu eră mōră sė o ntrēcă.

Copilul crescū mare, și gura lelei Mădălină încă crescū într'aceea mėsură, cât cu cale, cât fără cale.

Copilul, crescut de vitregă — a fost părăsit și a devenit tot mai părăsit.

O vorbă dulce, un cuvėnt cu dragoste nu mai auȳi el din gura ei.

Copilul eră copil; nesocotit, sglobiu, nebunatic și ulicareț. Până eră mai mic, umble și alergă prin pădure după pui de graur, după alune și după bujor; dēcă a crescut mai mare, se dădea n trėntă, își spin-tecă hainele; ier de lucru nici habar.

— Mėi ștregariule, mėi perde-vėră, mėi goțoiule, mėi prăpăditule! — acestea erau cuvintele ce le auȳia dela lelea Mădălină pe tȳtă ȳiua.

Pe urmă a devenit holteiu.

S'a făcut din el un fecior ca un brad. Apoi eră și istet, și avea o inimă bună și o fire prietenoșă fără părăche.

Prin statul lui frumos eră drag fetelor, și de firea lui cea bună s'a îndrăgit tot tinerul din sat.

Dragostea și prietenia l'a dus în sat; la joc, la șețetore și la petreceri.

Oh ce lume nouă, ce lume frumoșă! O flōre pusă la sōre când e de a nflori.

Tot simțu ce dormia se treȳi ntr'un minut. Societatea tinerilor il făcū bărbat; și vorba dulce de fėtă mare il făcū simțitor.

Apoi se treȳi rėvna. Sė fie bărbat, sė fie voinic.

Puterea ce o simția, inima ce i bātea și firea rėv-nitōre i șoptia: ca și altul, mai mult ca altul.

Dar în ce? În joc, în vitegie, în sburdălnicie și n'nebunii! Inclinațiuni tinerești. Vai de pomul care n'are grădinariu! Și Todica nu avea.

Puterile june și-au deslegat frėul, și nu eră cine sė le înfrėneze.

Lelea Mădălină nu nctă cu horea ei, dar aceea n'avea putere. N'avea putere, că a fost folosită fără timp, fără rėnd și fără astempěr; și când i-ar fi fost timpul, lui Todica i părău o vorbă sarbėdă și rėu-tăciōsă.

Feciorul deveni jucător de minune, fruntea jocului, pėna feciorilor, drăguțul fetelor.

Și i eră dragă lumea asta veselă și frumoșă, își dădea sufletul pentru ea. Cine nu o iubește în primă-vėra vieții?

Și, căci lumea il primia bine, avea trecere: se cufundă în ea tot mai afund, tot mai afund.

Eră tinăr; marea vieții eră plină de spumă, și el a cugetat că e lapte dulce.

Moșiora părintescă însă remânea nelucrată, holdele scăioșe, păpușoi plini de buruienă. Că gura dulce nu ară, ochii frumoși nu plevia, și din sudorea jocului nu mânca pâne caldă.

— Măi călușeriule, măi turcă, măi perde-veră, — strigă lelea Mădălină unde-l vedea.

El nu se prindea cu ea 'n vorlă. Eră copil bun; dar se feriă de casa lui, ca și când ar ședé ciuma în ea.

apoi vorbe dulci din gură dulce, și ochii cei frumoși i spuneau altă ce.

Vorbe dulci din gură dulce dic: numai dragostea pe pământ. Și ochii cei frumoși dic: uită-te tu în lumea asta luminată și cu farmec, uită-te lung, că acolo e fericirea! Uită-te, gustă, te 'mbetă și mori!

Viéța fluturului.

De acestea ascultă Todică, că erau dise dulce. Pe el il duceau a rătăci și a se strică trei lucruri: lipsa dragostei și a buneivoințe acasă, binele ce i se părea

Sava Henția.

Acolo il așteptă hula, batjocura, cërta; dar vorbă bună în veci.

Lelea Mădălină nu șciă să-i dică cu blandetă:

— Măi Todică, tu ești fecior voinic, om sănătos, copil din nēm bun: nu-ți strică numele și sănătatea. Ai moșie părintescă, nu o prăpădi; că e rușine de ómeni, și păcat de Dđeu. Fii sirguitor, cucernic, ară sėpă, pleveșce și munceșce; că omul muncitor e omul cel mai frumos pe pământ!

Lelea Mădălină nu șciă să i le spună acestea;

afară de casă, și mai pe sus de tóte ușurătatea minții tinere, care-și află plăcere a-și flutura fluturii nebunaticii tinerețe.

Dđeu nu bate cu bota. Dēcă vré să te bată, îți dá minte ușoră, séu o ie ceea ce o ai, apoi lasă, că te bați tu însuți.

Apoi vai de cine-și ureșce casa sa!

Dēcă ajungi a fi hulit în casa ta, isgonit și nebăgat în sémă: îți cauți alt loc, unde ești primit, unde ai trecere, unde ai și tu scaun și mėsă; și te afli bine.

Mai de 'ndemână-ți cade birtul, mai dulce e beutura, vorba de femeie, ochii riđetori.

Astfel a ajuns Todică cu încetul — pe pieđiș.

Și cum se perdea mai tare, într'aceea măsură se sleiá și averea părintescă. Când începi a scăpétá, apoi vine réul ca unda. Om sê fii sê-ți stai pe picióre.

Și unda viniá. Cel dintâiu val i-a dus boisorii, apoi juncanii, și se uitá cu ochii cum se spēlau tóte.

Locurile le-a dat, dintâiu în parte, apoi în arêndá; și priviá cu ochii cum ducea apa binele lui.

Cá priviá prin spuma vinului, prin cêta beției. Apoi acele au ceva farmec; când te uiți prin ele, gândești că veđi prin flori.

Timpul de muncá il petrecea adese în birt. Un țigan i cântá din vióră, și el horiá ca un bocotan nebun. Bea vin și mánacă bani.

Se dice, că cel ce bé mult, nu pré mánacă. Ba mánacă ăeu! Mánacă viței, mánacă vaci cu lapte, boi cu córne mari și moșii întregi.

Și Todica erá lacom la mésa din birt. Erá tinêr, și tinêrul are poftă bună în dal-d'aste.

Dar nu s'a luat pe sémă, că după mész cum plăteșce. Nu s'a ajuns cu vaci și cu boi. Cu 'ncet, penčet perdú și cea mai scumpă avere ce are omul pe pământ: numele cel bun, véza între ómeni și cinstea, care e cununa unui tinêr.

Tinêrii, unul și altul nepriceput, mai státeau în vorbă cu el, fetele jucau și se jucau cu el, că erá jucător de minune; dar bêtrânii nu-l mai vedeau, nu-l mai băgau în sémă.

Ochiul tinêr priveșce la ceea ce vede; și Todică erá fecior frumos, bun de petrecere, și prietenos, deci mai avea și el numer; dar mamele cu fete mari, bêtrânii cu pricepere se feriau de el.

N'a făcut réu la nimenea în lume, numai șieși. Ba din contra, tuturor li-a făcut bine, li-a dat până a avut, și-a împărțit tot cu prietenii până s'a aflat la sêpá de lemn. Șciú cum e vorba: de bun, nebun.

Pe urmă i remase două vácúțe și o grămadă de datorii.

Acestea nu le-a putut prăpádi. Nu că dóră n'ar fi voit, dar nu le-a putut.

L'au asentat la óste. Și după puțin timp a și mers.

Lelea Mădăliná a rēmas singurá, cu locurile pustii, cu două vácúțe, și cu o grămadă de datorii.

El a pus căciula pe o ureche, și a pornit.

(Va urmá.)

V. R. Buticescu.

Craiul Matli.

Baladă din Macedonia.

Craiuul Matli bea odată
Cu trei Turci din Anatol ...
Batá-i Dumneđu de Turci!
Ei injurá-apoi pe Matli,
Îl injurá și mințirá,
C'a batjocorit Islamul,
Necinstind moșeia lor.

Ducu-l apoi la Cadiul,
Ca sê-i facă judecatá;
Judecata i se face;
Séu sê ia legea turcésză,
Séu sê-l spênđuure pe Matli,
Séu sê-l arđá 'n foc de viú.

Iérá Matli le grăieșce:

— Ascultați-me voi Turci,
Am acasă trei surori,
Dați-mi voie sê le 'ntreb
Și ce ele mi-or raspunde,
Eu l'aceea m'oiu supune;
Séu primesc legea turcésză,
Séu mor în spênđuurátóre,
Séu me ardeți voi de viú!"

Turcii toți se invoiră,
Matli merge cătră casă,
Cătră casă la surori:
— Vai de mine, dragi surori,
Mare réu am sê ve spun,
Ascultați! Am fost în cărcimá
Cu trei Turci din Anatol,
Ca sê bem și sê petrecem;
Atunci turcii me 'njurará,
Cá le-am necinstit Islamul
Ș-am batjocorit moșeia.
Apoi m'au dus la Cadiul,
Ca sê-mi facă judecatá,
Și Cadiul hotári:
Séu sê iau legea turcésză,
Séu mor în spênđuurátóre,
Séu me ard în foc de viú,
Acum spuneți ce sê fac?"

Sora mare-atunci i dice:
— Vai de mine, frate dragă,
Nici sê mori tu spênđuurat,
Nici de viú sê nu te arđá,
Nici sê iai legea turcésză,
C'apoi nu mai avem frate!

Đice sora mijlocie:
— Sê nu iai legea turcésză,
Nici în foc sê nu te arđá,
Ci mai bine spênđuurat!"

Sora mică i raspunde:
— Spênđuurat sê nu mori frate,
Dar nici Turc sê nu te faci,
Alege-ți mórtea în foc,
Și când turcii-or pune mâna,
Ca în flacări sê te-arunce,
Vom vini noi trei surori
Și cu lacrimi și suspine
Vom rugá pe Dumneđu
Sê trimitá-un vifor mare
Și sê cadá-o plóie désá
Și sê viná-un pēriu mare,
Ca vâpaia sê o stingá,
Sê te mântuiescă, frate!"

Cum i dice sora mică,
Așá face Craiuul Matli,
Ș-așá dice cătră Turci:
— Nu voiu nici spênđuurátóre,
Nici sê iau legea turcésză,
Voiu sê mor mai bine 'n foc!"

Și Cadiul dá poruncá
Sê aprindá un foc mare,
Apoi iau pe Craiuul Matli
Și pe flacări mi-l aruncá;
Dar când el pe flacări cade,
Vin a sale trei surori,
Íngenunche, vérsá lacrimi
Și rógá pe Dumneđu.

Și un vițor se ridică,
Plóia vèrsă la șiróie,
Un pèriu puternic vine,
Slinge focul și vâpaia.
Mântuiește pe Craiu Matli.

Tr. de

Nic. Densușian.

Sava Henția.

— Portretul pe pag. 185. —

Artistul Sava Henția, al cărui portret îl dăm astăzi, s'a născut la 1 februarie, anul 1848, în cotunul Sibîșel, comuna Sebeș, din Ardeal. Un unchiu al seu, fotograf, Zaharia Dănculescu, în trecerea-i prin Sebeș, vădend că micul Sava, care urmă la școala comunală, avea o deosebită aplecare pentru desen, îl luă cu densus, și în 1862, l'aduse în București. Aci, peste trei ani, Henția intră la școala de bele-arte. În acelaș an însă, adevărat în 1865, mórtea smulse pe acest bun și singur spriginitor al artistului care ar fi ramas astfel cu totul lipsit de mijloce, decât, concurând, n'ar fi isbutit să primescă o modestă bursă dela stat. Cu acesta și cu ce mai putea agonisi după mici lucrări, se susținut el în timpul celor cinci ani de studiu, până când, absolvind cursul, a obținut premiul în marele concurs de străinătate al anului 1870.¹⁾

Tot în anul acesta, cu ocaziunea „Esposițiunii de bele-arte“, Henția obținut medalia cl. II pentru portret. El epusese o pânză care infățișă pe dl Caligari.

În primăveră anulului 1871, primind bursa de străinătate, Henția trecu în Italia unde vizită în epaserei mai tóte museele din cele mai de seamă ale patriei lui Rafael; apoi se opri câteva luni la ier de aci se îndreptă spre Paris, „în călătórea“ după cum îl numește Victor Hugo, marele mare al secolului, spre Paris, orașul cătră care se îndreptă tóte privirile tinerimei studioase, cătră care s'au înălțat aspirațiunile ei.

Aci intră la Academia de bele-arte între elevii lui Cabanel.²⁾ Dar abia putu și să scrie: „am ajuns!“, abia avu timp să-și formeze o idee de frumoșe miragii, o vieță de muncă veselă, o nouă lume de necazuri, o nouă vieță de lipsuri și nesfășură înaintea lui. Prin intrigele unor camarazi ai săi cari remaseră în București, și asta numai din cauza necapabilității lor, i se tăia bursa ce i se acordase.³⁾

Îș inchipuiește ori să se va să dică a rămâne în mijlocul Parisului, cătră aiensă, în mijlocul a mai mult de două milioane de oameni, cu totul străin, și fără mijloce. O! de sigur că ar fi sfinșit ceea ce niște miserabili începuse, niște suflete tinere, niște suflete nobile, n'ar fi sfinșit pentru a sprigini desnădejdea. Mai mulți studenți străini, între cari Dd. Al. Vlădescu, P. Obedenar, cari aveau la drept, M. Mironescu, la științe, și alții ale căror nume ne scapă în acest moment nouă, dar s'au adăptat săpate în inima artistului, contribuira, fie prin contribuțiuni lunare, fie prin procurare de lucru, la susținerea lui Henția, ajutându-l astfel a-și urma studiile. La 1873, adevărat în al doilea

an de când se află la Paris, Henția avu deosebita onore de a fi admis între esposanții Salonului, cu tabloul seu mitologic: „Psicheia părăsită de amor“. Trimițend apoi în țeră acesta pânză, de mărime naturală, ce infățișeză pe Psicheia dormind pe unde, scăldată de rașele argintóse ale lunii, dl Boerescu, care p'atunci eră ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, făcú autorului ei, după stăruințele dlui Aman,⁴⁾ o mică bursă de una sută douăzeci lei pe lună, acordându-i și o sumă de opt sute lei, drept recompensă pentru tabloul Psicheiei, care eră merit Pinacotecei museului nostru național.

În 1874, Henția terminându-și studiile la Paris, se întórse în țeră și figură între cei de întâiu la esposițiunea de bele-arte ce avu loc în București în tóamna aceluș an, cu tabloul Psicheiei și o nouă pânză „Aurora“, care chiar d'atunci s'a aședat la Teatrul Național, în loja Suveranilor, după dorința esprimată de MM. LL. Cu acesta ocaziune i se decernă medalia cl. II pentru tabloul mitologic.

La 1 septembrie 1875, fu numit „profesor suplimentor“,⁵⁾ ier un an după aceea, în anul 1876, ce a depus la 3 iuliu 1876, un raport la Ministerul de deseme și instrucțiune, în scopul secundar de fete dirijate de el, unde menționează și astăzi. Tot în acest an, în anul 1876, a primit el și la Asilul Elan Dómnă o medalia de deseme și pictură.

În anul 1877, în timpul războiului din 1877—78, când tot românii au epus prinusul pe altarul independenței noastre, Henția încă n'a stat în activ. Fiind atașat ca arhitect la marele cuartier general pe tot timpul războiului, el a lucrat mai multe pânze, scene prinse de pe loc în fuga evenimentelor și-a penelului, dintre care cele mai multe s'au cumpărat de M. S. Regele care-i conferi, ca dovédă de înalta sa bunavoință, medalia Bene-Merenti cl. II „pentru distinsele sale lucrări în pictură“.⁷⁾

Multe din aceste pânze lucrate în timpul campaniei Románilor în Bulgaria, se găsesc și în posesiunea dlui Ghiță Ion, care e un amator deosebit al artei și un bun colecționist.

Cea mai din urmă lucrare de însemnătate a artistului și cea mai mare, însă prin dimensiune, este „Intrarea triumfală a lui Traian în Sarmisegetusa“. Ea a figurat la „Esposițiunea de arte-frumoșe“ ce s'a deschis în primăveră anulului 1881, împreună cu o „Veneră“, care s'a vëndut, și alte pânze. Cu acesta ocaziune Henția a obținut premiul II pentru pictură (tablou istoric) ier în tóamna aceluiaș an, juriul esposițiunii române din Sibiu, unde el trimisese portretul regretatei Ana Davila, i decernă diploma de onore.

În anul trecut i s'a conferit „pentru meritele sale artistice“⁸⁾ o a doua medalie Bene-Merenti, însă, din eróre negreșit, și acesta tot de clasa II, probă că el nu și-a vëndat distincțiunile oficiale.

Décă, vorbind mai sus despre cea din urmă lucrare a lui Henția și cea mai mare, am pus parentesa: prin dimensiune, asta nu însemneză de loc că acesta pânză nu e de o valóre necontestată. Din contra! Tabloul lui Traian e o lucrare monumentală. Cetitorii vor puté judecă ênșii după copia pe care o vom da de pe acesta pânză în unul din viitórele numere ale „Familiei“, și cu a cărei esecutare, pentru o desevêșită esacitate, a binevoit a se însărcină ênsuși autorul. Totuși cea mai mare operă a artistului rămâne tot „Psicheia“. Póte că asta vine d'acolo că subiectul, cuprindend mai multă poesie melancolică, convenia mai bine naturei

⁴⁾ Pictor și profesor la școala de bele-arte din București.

⁵⁾ Ord. m. c. și instr. p. nr. 6705/75.

⁶⁾ Idem nr. 8221/76.

⁷⁾ Brevetul nr. 94 din 1879.

⁸⁾ Idem nr. 280 din 1882.

¹⁾ Propriii termeni ai artistului.

²⁾ Alexandre Cabanel, discipol al lui Picot, artist de un talent rar, elegant. I se datorază numeroșe opere, între cari „Poetul Florentin“ (1861). El a câștigat pentru Palatul Primăriei Parisului, cu ajutorul lui Bene-Merenti, douăspre-dece medalioane infățișand „cele douăspre-dece zile ale săptămânii“. A obținut o medalie de onore la esposițiunea universitară din 1867 (Paris); în 1855 a fost numit cavalier, ier în 1861 a fost ales al Legiunii de onore, și în 1863 a fost ales ca membru al Academiei de bele-arte, în locul lui Horace Vernet.

³⁾ Dl Tell eră ministru al cultelor și al instrucțiunii publice.

puțin misantropie a artistului. Căci câtă s'o spunem: Henția suferă de vr'o două-deci de ani de o surditate aprôpe desevărsită. El nu pôte auzi nimic din ceea ce se vorbește în giurul seu, dar, de o inteligență rară, înțelege tot ce i se spune numai după simpla mișcare a buzelor. Acesta a contribuit de sigur ca să-i placă mai bine, de cât adunările, să retăcască pe câmpii și prin păduri vênând ori peisagele cu blocul pe genunchi, ori pasările cu pușca la ochiu.

Cu tôte acestea, departe de-a fi un sêlbatec, el, cu figura-i atât de simpatică pe care se așterne un vel ușor de palidă melancolie, și cu inima-i deschisă, e cel mai vesel în mijlocul unei petreceri. Îndatoritor, desinteresat, dedat cu suferințele cari l'au oțelit în răbdare, el e iubit de toți câți îl cunosc, și-l știu apretuit. Acestia, de și puțin la număr, sânt însă de ajuns pentru a-l face să uite tôte necazurile ce-a îndurat și îndurâ încă în el atât omul, cât și artistul.

Cu ocasiunea dărei de sémă ce vom face asupra tabloului seu, întrarea triumfală a lui Trăian în Sarmisegetusa, însoțind publicarea lui în paginile „Familiei“, vom da câteva notițe critice și asupra celorlalte pânze ale sale, neapărate pentru completarea notiței biografice de față.

București, martie 1883.

A. C. Șor.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindicate. —

Deja de o sută de ani decurg cercetările despre originea noastră a Daco-Românilor, și de abia am ajuns la acel rezultat a fi recunoșcuți prin un Diez, Fuchs și Diefenbach, că ne ținem de familia limbelor romane, când iecă s'a și sculat un Hunfalvy, care în opul: „Die Rumänen und ihre Ansprüche, Wien, 1883“ ne denegă originea romane. Apoi dl Miklosich, macarcă spune în opul: „Die slavischen Elemente im Rumänischen, Wien, 1860“ pag. 12: „Cumcă ar fi o smintă colosală a nu numeră limba daco-română la familia limbelor romane“ — totuș din tôte cercetările sale făcute în opurile: Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialecte, Wien 1881—1882 și Lexicon palaeoslovenico-graeco latinum, Viena 1864, se vede apriat tendința de slavizare a limbei noastre, arătând mai cu tötă ocașiunea sunete, forme și cuvinte slave în limba noastră și acolo unde nu sânt slave; este o pregătire pentru următorii sei spre a ne declara în urma urmelor de Slavi. Durere, că în acésta privință se întrec cu dl Miklosich și unii limbiști de ai noștri, precum se vede din *desertăciune* spre a trece de critici adevărați, ieră nu de literatori preocupați de originea noastre romane. Cihac, care este Pem (Bohem), adevă ieră slav de origină, în: Dict. etym. daco-romane, éléments slave etc. Frankfurt a/M. 1879 duce și arătă până la extremitate elemente slave în limba română, punând în cărcă Românilor și niște sute de cuvinte slave, pe cari nu le-au vorbit nici odată, nici că le vorbește poporul român. Cuvinte slave, cari se află numai în unele cărți bisericcești ori în alte documinte, și nu s'au rostit nici odată de poporul român, séu cari se rostesc numai în unele părți locuite de Români, precum sânt părțile învecinate cu Polonia (Galiția), Rusia, Bulgaria, Serbia, nu se pot socoti de cuvinte ale limbei române, și nu pot fi introduse în dicționar.

Să nu credă domnii literatori din România, cumcă vor puté ei stabili limba cultă română fără concursul și învoirea noastră: celor trei milioane de Români din Austro-Ungaria, și că vor puté să bage ei (întru nesocința lor) în limba română tôte spurcăciunile lor de

turcismi, polacismi, rusismi, bulgarismi și neogrecismi, pe cari le-au introdus acolo la dlor, mai vêtos în seclii din urmă, niște timpuri vitrege, și cari cuvinte străine nici că sânt chiar acolo la dlor generalisate. Decă am introduce toți provincialismii în limba cultă (și magiarismii și sêrbismii din Austro-Ungaria), atunci de după acest principiu ar trebui în limba cultă germină, italiană, francesă etc. să se introducă tôte cuvintele străine aflătore în așa numite „Fremdwörterbücher“ (la Germâni), precum și tôte cuvintele din dialectele acelor popóre.

La noi Români din Austro-Ungaria încă pe la anul 1826 a îndreptat Constantin Loga cărțile bisericcești cele mai de lipsă, și le-au tipărit cu binecuvântarea arhiepiscopului sêrbesc din Carloveț, introducând „mărire“ pentru „slavă“, „binecuvântare“ pentru „bлагословеніе“ etc. și astăzi toți Români cântă „Mărire ție Dómne“ în loc de „Slavă ție Dómne“. Cine mai dice la noi în ziua de astăzi „slavă“ în loc de „mărire“ acela este luat în batjocură, căci nu se mai potrivește cu simțul cel bun estetic-național. În România însă susțin și acum unii demnitari bisericcești, cumcă „slavă“ însemnă mai mult de cât „mărire“, punând ei din preocupare un înțeles mistic în „slavă“, care nu se pôte justifica nici chiar din limba slavénă. Dicerea aceea latinéscă din sânta scriptură: „Gloria in excelsis Deo“, au tradusu-o învățații germâni cu: „Ehre sei Gott in der Höhe“ (onóre întru cei de sus lui Dđeu). și vedem că nimene nu se scandalisază de acésta traducere la maréle și cultivatul popor germân. La noi apoi: „Mărire întru cei de sus lui Dđeu“ sê nu fie bine? ci „slavă întru cei de sus lui Dđeu? Slava se traduce cu *δοξα* (docsa) în grecește, care purcede din *δοξω* și încă nu însemnă atât cât „glorie“. — Drept aceste, de ce se introducem și se suferim fără necesitate atare slavismii în limba noastră română? Miklosich: Die slavischen Elemente im Rumänischen 1860 pag. 12 sigur spune: Cumcă autorii vechi români traducând mai vêtos din cărți slave, au slavizat fără necesitate. Noi apoi acum la rëndul nostru sê nu delăturăm acele slavisări fără necesitate? De loc cum intri în România și te dai în vorbă cu un boeraș, auzi din gura lui: „Slavă Domnului“ în loc de: „laudă Domnului“. Apoi ce sê mai dici de poeții din România cu „slavă“ prin poesile lor? De aceste orbecături și rugini, laudă Domnului, nu se mai aud pe la noi, cele trei milioane de Români din Austro-Ungaria. Atâta am aflat de lipsă a vorbi față cu elementele slave introduse fără necesitate în limba română.

Dl Cihac: Dict. etym. daco-romane éléments slave etc. deduce tôte cuvintele cari le au Români comune cu Magiarii, cu Albanesii, cu Sêrbii, cu Bulgarii, cu Polonii și cu Rușii, dela aceste popóre, ca și când numai Români, un popor de 8 milioane de ômeni în Dacia traiană, ar fi luat cuvinte împrunaut dela popórele învecinate, dar el Românul nu ar fi dat nimenui împrunaut. Dl Cihac derivază și acele cuvinte românești dela limbi străine, cari se află și în celelalte limbi romane, spunând cumcă au venit acele cuvinte printr'un mediu slav etc. în limba română, dar dl Cihac nu esplică mai nici unde intru ce costă acel mediu. Astfel dl Cihac: Dict. etym. daco-romane éléments slave etc. pag. 86 deduce și cuvântul „cucută“ (cicuta lat.) dela croat. serb. „Kukuta“ și „guguta“. Dl Cihac nu vre sê credă, cumcă în limba română prin asimilare, după principiu galo-celtic: „leatan re leatan, caol re caol“, adevă: vocala lată (grôsă) cere vocală lată, și vocala subțire cere vocală subțire, care principiu se află realizat în tôte limbile din Europa, a putut sê se facă din „cicuta“ lat. „cucuta“ românéscă. Afară de acésta dl Cihac nu vre nici sê presupună cumcă în limba română rustică a

putut există forma de „cucuta“ pentru „cicuta“. Dar încă în dialectele limbilor romane, anume în Beronie : „Dictionaire du patois du bas-limousin“, Tulle, pag. 42 chiar și aflăm „coucudo“ pentru „cicuta“ lat. Dl Miklosich : „Beiträge, zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Wien 1882“ Consonantismus II pag. 55 încă concede, cumcă „cucuta“ a putut să aibă această formă și în limba rustico-latină. Dl Diefenbach : Völkerkunde Ost-Europas, Darmstadt 1880 pag. 30 și 32 spune apriat cumcă limba română e limbă dădătoare de împrumut față cu limba albanesă, va să dăcă limba română a dat împrumut cuvinte limbei albanese ieră nu din contra. Dăcă stă această față cu limba albanesă (despre care se crede, că ar fi o remășiță daco-traciă), cu atăta mai vërtoș trebuie să stee principiul acesta față cu limba magiară. Tot dl Diefenbach dăce cumcă față cu limba slavă, această din urmă e dădătoare de împrumut limbei române. Adevërat, dar nu absolut și necondiționat. Trebuie șciut, cumcă „jus valachicum“ a fost vestit în Galiția, după cum mărturiseșce Maciejowsky : Historia prawodastw-slowińskich (istoria dreptului slovenesc), Varșovia 1856—64 în 6 tomuri, apoi în epistolele sale din 5 și 20 decembre 1864 adresate autorului acestui tractat. Maciejowsky dăce : cumcă înarendarea bunurilor statului etc. prin Români a fost în Galiția în al 15 seclu fôrte lățiță, cumcă sub conducerea „Knezilor“ sei purtau Români-acolo agricultură, mênau pastorirea crescând turme de vite, eseritau meserii etc.

De aci apoi ne putem esplică și acea împregiurare, cum vine de oficerii austriaci, cari au făcut triangularea și maparea în Galiția, și apoi în părțile Oraviței din Bănat, spun cumcă în Galiția sunt la munți asemenea numiri româneșci d. e. Négra etc. ca și în părțile Oraviței. În Serbia începând dela riul Morava până la Timoc, la mărginile Bulgariei locuiesc și astădi mai mare parte Români, apoi între Ibar și Drino a esistat „Valachia bătrână“ stari vlah), după cum mărturiseșce Vuc Karadschits în Lexicon serbico-germanico-latinum, Viena 1852 sub „Stari vlah“. Români din Bănat, cari au călătorit pentru neguțetorie de vite cornute în Serbia până la „Stari vlah“, spun cumcă și astădi se numesc pe sine acei ômeni „Români bătrâni“, provocându-se la Țera-româneșcă pentru originea lor, dar vorbesc în diua de astădi numai sërbeșce, însă când i întrebi că ce sunt : respund că sunt Români (vlahi).

Despre coloniile române, cari s'au prefăcut în slavi în Slavonia, Croația și Dalmația ne mărturiseșce istoria, dar despre mulțimea Românilor, cari au locuit în acele țeri și cari au avut privilegiu garantate prin dieta Ungariei până în al 17 seclu, veđi Szabó Benó : „Az oláhok eredetéről, Győr 1865“ pag. 34—46. Despre privilegiile acestor Români se dăce în articlii de lege ai Ungariei : „Privilegia Valachorum tollantur“. Toți acești Români s'au prefăcut în Croați și Slavoni, în cât în diua de astădi nu all mai că nici un Român în acele țeri. Drept aceste trebuie socolit, cumcă și Români vor fi dat împrumut cuvinte Polacilor, Sërbilor și Croaților. Apoi să nu uite dl Cihac, cumcă Români din Dacia traiană au cultivat fôrte mult limba slavenă în biserică și la curte, și cumcă primul dicționariu de limba veche slovenescă, Pa compus un Român, precum a arătat dl Hășdău la locul seu ; deci și prin acest canal a putut să între cuvinte româneșci în limba slavă. Miklosich Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Viena 1882 consonantismus II pag. 13 arătă cumcă cuvântul „armesariu“ se află și în limba rusnecă din Galiția sub forma de „harmasar“. Dăcă nu ar proveni acest cuvânt evident din „admissarius“ lat. „armessarius“ în latinitatea evului de mijloc, atunci a bună sêmă ar fi đis dl Cihac, cumcă cuvântul românesc se derivă din „harmasar“ al Rusnecilor.

Limba română astfel precum este scrisă în cărțile bisericeșci de sute de ani, este limba poporală înțelesă pretutindeni de Români din Dacia traiană, și ca atare, cu privință că colouisarea romană în Dacia s'a efeptuit la începutul seclului al II-le, trebuie să fie *limba română rustică* din al doile seclu. Drept aceste este lucru pre natural, cumcă limba română trebuie asemănată în specie cu dialectele limbilor române dela apus și cu latinitatea evului de mijloc. Latinitatea evului de mijloc, în cât priveșce țerile romane Italia, Spania, Francia etc. este resărită din dialectele popórelor romane locuitoare acolo. Însă chiar acest teren de comparare cu dialectele limbilor romane și cu latinitatea evului de mijloc, este cel mai negrit, și fireșce cel mai greu, pentru aceea a mai preferat filologii străini și români a orbecă după etimologii prin limbele slave, de cât a studiat dialectele limbilor romane și latinitatea evului de mijloc, la cari din urmă, încă 10 generațiuni de Români vor fi aflând material de studiat.

Însămănatăea dialectelor limbilor romane dela apus față cu limba noastră se pôte judecă și de acolo, cumcă se află unele forme de limbă în acele dialecte asemenea cu limba română, cari nu se află nici în limba latină, nici în limbele culte a popórelor romane dela apus. — De exemplu forma „sunt“ (io sunt) în prima persónă singular, unde colo acesta formă vine înainte în limba latină în a 3 persónă multorariu. Dar dialectele Italiei nordice păstrăză până în diua de astădi ca și noi „sono“ (în loc de : io sono, al limbei culte) în prima persónă singular. Despre această veđi Biondelli : Studii lingvistice, Milano 1856 pag. 218, 236, 273, apoi Monti : Vocabolario dei dialetti di Como, Milano 1845 pag. XLI și 284. Biondelli documentăză cu monumente literare, cumcă forma de „sono“ esistă de 600 de ani în dialectele Italiei și se miră de tenacitatea conservativă a dialectelor.

Tot în dialectele Italiei nordice vine înainte și „mi-s“ al Românilor din Bănat pentru „io sunt“ și „io süm“, căci mai în toate dialectele Italiei nordice resună „mi-so“ și „me-so“ pentru „io sono“ ital. „ego sum“ lat. În „mi-s“ cuvântul „mi“ nu este pronume de dative precum cugetă unii, ci este „mi“ „me“ al limbei galo-celtice, care însemnăză „ego“ lat. precum arătă Zeus : „Grammatica celtica“, Lipsiae 1853 pag. 537 și Banfi : „Vocabolario milanese“, Milano 1852 pag. 549. Deci când dăce Bănățenul „io mi-s“ atunci rosteșce formal : „ego, ego sum“ lat. Despre „me-so“ în dialectele italiene veđi Rosa : „Dialetti e costumi di Bergamo e Brescia“, Bergamo 1857 pag. 95. Pleonastica repetire a pronumelor personale etc. încă este caracteristică și de cea mai mare vechitate de limba română rustică în limba noastră. Românul dăce : „l'am vedutu-l“, „i-am vedutu-i“, „o am vedutu-o“ (pe ea, pe muier), „le am vedutu-le“ (pe ele muieri). Apoi : „lui Petru i-am đis“, „cuvintele mele când le veți auzi“ etc. Veđi Diez : „Grammatik der romanischen Sprachen“ edit. 2 Bonn 1860 tom. III pag. 60—63. Ćipariu : „Grammatica limbei române“, București 1877 partea II pag. 277. Biondelli : „Dialetti gallo-italici“, Milano 1853 tom. I pag. 12, 13, 21, 30, 31, 32, t. II p. 221, t. III p. 476, 477, 502 și 503. Biondelli arătă cumcă acesta repetire pleonastică de pronume este în Italia superiôră în us la toate dialectele. Deci „eu sunt“, apoi „io mi-s“, în urmă repetirea pleonastică de pronume nu sunt de combătut și de alungat din limbă, pentru că sunt monumente vechi de limba română rustică păstrate în limba noastră, și sunt mai vechi decât cetatea Roma, cari stau în limba noastră ca niște stânci în mări, resistând furtunilor seculare, și mărturisind de vechia noastră origine italică.

(Va urmă.)

Cum se criticăm?

(Răspuns la întimpinarea dlui M. Pompiliu, din nr. 8 al „Familiei“.)

„În loc de a căuta defectele unei producțiuni, chiar mediocră, este mai bine a căuta în ea cea mai mică schinteie de viață“.

Goethe.

Ce pretențiune și câtă pretențiune, séu după limba Ddlor sale dela „direcțiunea nouă“, ce și câtă pretenție! Să vré încă a ne învăța, că cum se criticăm! „Critical vechiu“ dr. Silași ierăși a căpătat poftă „de a-și desfășură cu atâta pompă și prisosință erudițiunea“! — va esclama dl M. P. cetind inscripțiunea acestui răspuns la întimpinarea dsale, precum esclamă și în acesta la vre-o două trei locuri.

Și cu toate aceste n'avem încătrău, caută s'o facem așa. Ținerea cum și modul și tonul sarcastic-ironic al întimpinării dlui M. P. ne constringe, să punem replici noastre presinți titlul de mai sus și prin trecăt să ne dăm, cu permisiunea dlui întimpinător, modesta-ne părere individuală despre cum ar trebui să mânuăm arma cu două tășuri a criticei pe arena junei noastre literatură.

Să venim dară și să intrăm în obiect, ținându-ne, pe cât se poate, de ordinele și firul celor ăse în întimpinare.

Îndată la începutul întimpinării dl M. P. se arată forte supărat și într'una ingrigit pentru cetitorul criticilor noastre ale amânduror, mai că diametralminte opuse și contradicțorie, apoi nu mai puțin ênsuși dl T. V. Păcățian. Și cum nu? Căđi pe când dsa în darea de sémă publicată în nr. „Convorbirilor lit.“ dela 1 ianuarie, precum ne spune, „s'a încercat a dovedi, că dl T. V. Păcățian poate să se numescă un făcător de versuri și rime, dar cu nici un preț autor de poezii, și pe când drept acea dsa a aruncat pe dl Păcățian poetul în cel mai întunecos adânc al pământului: pe atunci noi în recenziunea noastră l'am înălțat până la al șeptelea cer“.

La aceste enunțaiuni ale dlui întimpinător ne permitem a observa înainte de toate, că dsa pare a presupune, cumcă noi am fi cetit memorata dare de sémă; de acea ne întimpină. Se înșelă; căci pe timpul, când recercați seriam recenziunea „Florilor de toamnă“, avem ce e drept cunoștința despre esistența criticilor dlui E. Trăilă în „Luminatorul“ din Timișóra și a dlui M. P. în „Convorb. lit.“; după datina noastră însă, nu cetirăm nici pe una nici pe alta, pentru ca sentențe străine asupra aceluiași obiect să nu ne inriurescă formarea unei judecăți propriie a noastră. Postliminio percursem părerea dlui E. Trăilă, care în esență se uneșce cu a noastră; a dlui M. P. nu o mai putum percurge, deórăce respectivul nr. din „Conv. lit.“ ne perise. Decă însă darea de sémă din acesta a fost tot așa de justă și întemeiată ca întimpinarea, nu ne pare rău de loc, că nu am cetitu-o.

Ci ian să ne uităm mai bine și să vedem, ce am ăis noi în recenziunea noastră despre dl Păcățian, pentru ca dl M. P. în supărarea, spre a nu ăice iritațiunea sa să-și perdă sărta și să afirme, că noi am fi înălțat pe cestiunatul june poet până la al șeptelea cer? Iecă ce ăisem din cuvânt în cuvânt:

„Dl T. V. Păcățian poșede talent poetic nu de toate ăilele, foc mult, fantăsie vivace. Talentul dsale merge desvoltându-se; document al acestei e, că piesele poetice într'adevăr bune și frumoșe din volumele de față, care cuprinde poezii dintr'un restimp de ăcece ani, mai toate datéză din cești doi trei ani din urmă. Limba, mijlocul și vehiculul poeziei, în pcesile din cestiune, e

cât se pôte de bună și ușoră, une-ori plăcut jocosă; ritmul sunător, cadențele asemenea în general bune. Deci sperăm, că dl Păcățian, cu talentul dsale punându-se pe studiu, se va alege unul din cei mai de frunte literici români“.

Din aceste lectorul imparțial pôte vedé, că noi cu părerile năstre espresse în recenziune urmarăm svatului cuprins în cuvintele lui Goethe, ce le luarăm drept motto, care nemuritor poet al Germaniei mai ăice: „Mi s'a părut totdeuna, că este tot atât de nobil a încurajă pe un tiner, cu cât este câte odată lucru laș și înjositor a innăbuși ierba, care creșce; mai ales când atacurile pornesc dela ômeni, căror conșciința talentului lor ar trebui să le inspire demnitate și disprețul geלוșiei“. Pôte vedé cetitorul, că noi am susținut împreună cu dl E. Trăilă, cu „Aurora rom.“, „Amicul fam.“, „Luminatorul“ din Timișóra, „Biblioteca română“ din Brașov și alte foi, ce în anii din urmă publicară câte o poesióră de ale dlui Păcățian, și încât pentru noi susținem și acum și vom susține și pe viitor, că dl Păcățian poșede foc, fantăsie, talent poetic. Ieră spre documentarea acestei i-am citat în recenziune vre-o șapte piese, despre cari n'am afirmat că ar fi fiind nu șciu ce cap-d'opere; dar ăică cine ce va ăice, în formă ca și în fond nu sânt lipsite de frumșeță. De altă parte însă am citat de patru séu de mai multe ori pe atâte piese, într'o privință séu alla defectoșe, recomândând junelui poet studiu de ăi și de nópte, pentru că încă de aci încolo să se facă ceea ce-i e destinat a se alege. Scurt: nici decum nu l'am înălțat până la al șeptelea cer.

Ne pare drept'acea rău, dar n'avem ce-i face, decă noi în conșciință și în cuget curat n'am putut trâmite, cu dl M. P., pe „noul poet“ în cel mai întunecos adânc al pământului, deórăce o sentință atât de aspră, ca să nu ăicem tirană, nu merită și nu merită. Esiste și pe câmpul criticei, și peste tot al literaturii, un soi de tiranie și despotism; așa ceva însă mie unuia nu-mi place nici pe acesta, nici pe alte terenuri.

Altmintre noi pricepem forte bine cauza vehemenței și inesorabilității, ce respiră din critica și întimpinarea dlui M. P. De întăriam în recenziune, că dl Păcățian pare destinat a deveni unul din puținii, nu numai chiamați, ci și aleși preoți rom., nu ai Musei Erato, ci ai „Musei dela Borta-rece“: atunci — ce mai șcii? — pôte chiar dl M. P. ar fi fost cel dintăiu, care s'ar fi grăbit a-l înălță până la al șeptelea cer. Căđi onoratul public își va aduce aminte de poetul germán Gablitz, care cu o absurditate făurită în adins de dl B. P. Hășdêu debutase mai an-terț în „Convorb. lit.“, și marii și infalibili critici dela acea fôie grăbiră numai decăt a cântă noului soț hosianna, și a scrie asupra frumusetelor poeziei acelu poet neesistente un comentariu de nu mai puțin de două pagine tipărite. Iși va mai reaminti on. public, în ce mod (nu ăicem ca dl M. P. „cu câtă pretenție“) debutară criticii societății „Junimea“ îndată la începutul acesteia, nevédend peste îngustul orisont al numitei societăți pe terenul literaturii rom. de ađi și din trecut decăt întunerec, chaos, minciună, neadevăr și nonsens. Unii par a se fi mai luat pe sémă și a se fi mai înteleptit în timpul din urmă, a se fi vindecat de orbul găinei, (ier-te-ni-se asemănarea); dar, cum se vede, încă nu toți.

De sine se înțelege, că ăiri de sémă așa de juste și nepartinitóre și opiniuni așa de fundate, cum vedurăm și până aici că sânt ale dlui M. P., nu se pot susține pe căi și cu mijloce ordinare și așa ăicend legali. De acea dsa, în lipsa de argumente valabili, recurge la bătaie de joc, ironie, sarcasm, despicăuri de pěr, și alte asemeni. Fie-ne iertat a semnală și dintre acestea, măcar ună altă și măcar cât de fugitiv.

Înainte de toate dl M. P. se împedecă în acel es-curs al recenziunii noastre, unde din analogia și amânarea unor idei păcățianiane cu idei din Petőfi și Le-nau ne permisem a svătuți pe junii noștri poeți și li-teratori, să se pună pe studiu serios, căci talentul fără studiu n'ajunge mult; și că studiând opurile genilor mari, să se ferescă ca de foc de a le imită, ci la lu-mina acelora să-și poleiescă numai și formeze talentul, cum feceră un Dante, Rașine, Schiller șcl. Dsale acest adevăr i pare comun, știut de toți. Știut și nu pré! Să presupunem însă pentru un moment în grația dlui întimpinător, că adevărul din vorbă e aieva știut de toți: chiar și atunci, spre a grăi cu un mare scriitor germân, nu strică, ba e bine și trebuie să repeți în adă-vărul pe tótă ziua și tótă óra. Lăsând însă la o parte presupunerea și remânând numai în sfera poesiei, e cu-noscut, că un Aristotele, un Horațiu, un Vida Italianul, un Boileau Francesul și alții scriseră poeme didactice, ieră o sumă de critici și estetici tractate și cărți în-țregi despre artea poetică, care se propune ađi în de-ci de mii de școle la sute de mii de școlari: cu tóte aceste cât și câte nu pécătuiră și pécătuesc, în litera-turile străine ca și în a noastră, contra adevărului din dispută!

Să mergem însă mai departe, deórăce și dl M. P. merge cu amabilitățile dsale tot mai departe. Dsale „i se pare escursiunea noastră nosimă în felul ei; i vine un zimbet semnificativ, când vede într'un articlu rela-tiv la dl Păcățian poet, suscris de Silași cunoscut cri-tic, atâte nume de poeți și aprețiatori eminenti; pare că un demon potrivește așa de bine, ca să vedă pe dr. Silași și pe poetul Păcățian întâlnindu-se cu atâte figure majestóse“. Da, așa este. Noi recunóșcem, că sântem niște pitici în alăturare cu acei giganti, cu acei genii iluștri. Numai cât atunci facă bine dl M. P. și ne spună, cu ce drept cutéză să se provóce și dsa la de aceștia, bunaórá la Horațiu, între care și între dsa, de și dl M. P. încă face la versuri, totuși va fi esis-tend un pic de distanță și diferință? Spună-ne, de când e oprit, fie chiar unui școlar începător, de a se pro-vocă în cestiuine literare și științifice la marii măiestri intelectuali ai omenimei din tóte timpurile, și de a aréta, că a învățat ceva dintr'ênșii și dela dênșii? Cu adevérat slab stă cauza unei partide, care dreptul, de carele ea ênsași se foloseșce, vré a-l denegá partidei contrare...

Tot acésta se póte deduce și din apucătura dlui M. P., cu care se încercă a persisla „faimósa noastră prosă“, și citând din recenziune pasagiul: „talentul poetic, donul naturei, trebuie împreunat cu artea, ceea ce numai prin studiu se póte câștigá“, sublineeză cu-vintele *donul, artea, ceea ce, câștigá*. Pentru ce óre? Nu sânt ele cuvinte bune româneșci, ori n'au dóră formă bună și nu stau în legătură sintactică cuviincióșă ro-mânească? Dl M. P. nu ni-o spune, dar noi îl pricepem și aici.

Don este cuvânt neologic încă numai de puțini usitat, de acea i desplace; ci decă jurisprudința rom. a primit în general derivatele *donator, donatar, dona-țiune*, de ce să nu ne încercăm a împământeni și pri-mitivul acestora, și spre acest scop a-l folosi „cum grano salis“ când și când, ici cólea? *Artea* debună-semnă i-ar fi mai plăcut în forma *arta*, cum se usită de numéroși în România, cari cuvântul acesta îl impru-mutară din franceza, *l'art*; noi însă ne adoperarăm a demuștră deja de alte ori, că în prima linie din latina trebuie să împrumutăm, numai în a dóua linie de ita-liana, apoi din cele-alalte neolatine, ieră cele împrumu-tate încă se cuvine să le analogisăm, dându-le după putință o croitură românească; deci precum dela l. *par-tem* đicem *parte, partea*, întocmai dela l. *artem* se cade

a đice *arte, artea nu arta*. Apoi *cel ce* nu e óre pronu-me relativ ca și *care*? Și în loc de latino-româneșcul *a câștigá* ar fi fost dóră mai bun cutare verb de pro-veniență străină? Curióșă și p'aci neesplicabilă predi-lecțiune pentru străinismi! Curiós lucru, ca dl M. P. și conșoții dsale să proteste necontentit, cât direct cât in-direct, contra atăror elemente și forme latino-române, dar să nu găsescă a întrepune nici cel mai lin veto contra *nastrușnosti, nastrușnic* și alte asemeni!

Ci noi ne respicărăm asupra acestui punct nu odată, și de va vré bunul Dđeu ne vom mai respicá. Fie dară de ajuns atăta la acésta parte a întimpinării. Asta cu atât mai vértos, cu cât sântem firm convinși, că prin întroducerea de mai an a studiului limbei rom. în gimnasiale și liceele din România, cunoșcința mai aprofundată și mai generală a firei și legilor româneș-căi va efeptui tot mai mult aceea, ce efeptuiră o mână de literatori români ceva mai gramatici în limba nóstră de acum is vre-o cinci-deci de ani, când româneșce se rostia și seria încă: *titulus, procesus, protocolumul, a constatálul, plesir, antreprisá, antreprenor, a neprisá, a pursuivarisi* ș. a. a. Sântem firm convinși, că în ces-tiunile cultivării și scrierei limbei rom. din ce în ce vor deveni mai rare atari argumente neargumente, bu-năórá ca cel al corespundintelui bucureșcean din nr. 12 al „Familiei“, după care „scurt séu final nu s'a bucurat nici odată de o grație deosebită în România, ci societatea cultă l'a considerat totdeuna ca un fel de substituțiune a slavonului *ѣ* din capetul cuvintelor, și de aceea i sânt numérate đilele. „Mundus se expedi-t“; cultura și scrierea românei rațională, conformă originei și spiritului ei, își va face cursul, în buțul opin-țiilor contrare; nu-i mod de a o mai stavili și impe-decá de fiș.

Încă un mic adaus în legatură cu „prosa noastră faimóșă“. Asta, cum se vede nu-i place dlui M. P. și póte nici altora. Ne pare réu, că talentul nu ne ser-veșce mai bine în acest respect, dar n'avem ce face. Ne mângăie însă faptul, că și altor scriitori cu mult mai mari și mai cunoscători de limba rom. li s'au fă-cut asemeni imputări; bunaórá ilustrului Çpariu, că ar fi scriind într'un stil pré lapidar și de acea greu. Ce este însă stilul lapidar? Contrar stilului ușurel, al vor-belor aruncate în fuga mare pe papir, este stilul mie-đos și mēduos, care veđi bine că il cóstă pe scriitor multă frēmētătură de creeri, întocmai precum il cóstă pe sculptor multă sfortăre a mușchilor mânei și mâ-nuare atentă a daltei la scobirea literelor și figurelor în petró. Am dori deci, ca scriptorii noștri toți să se nevoiescă a scrie cât mai mult în stil lapidar. Fireșce cu permisiunea dlui M. P. o đicem și acésta.

(Va urmá.)

Dr. Grigoriu Silași.

S a p p h o.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 193. —

O clasică figură a mythologiei antice greceșci.

Sappho, nefericita poetă, simbolică înfățișare a eternului frumos și adevér poetic.

Lyra ei zace la piciórele sale, ea ênsași rădē-mată de stâncă, suspină adâncită în suferințe consu-mătóre.

Jos murmură valurile mării.

Dóră pentru că renumita lyră, la al cărei sunet și marea se linișceșce, nu mai cântă, a amuțit!...

Cronică bucureșcă.

— 11/23 aprilie.

(Inconvenientul d'a ocupă un fotoliu de orchestră. — „O noapte furtunosă” s'eu nr. 9. — Ateneul și Academia)

Frumos lucru e să poți ocupa la teatru un fotoliu de orchestră când e reprezentațiunea vr'unei trupe de balet, ori când e de admirat vr'o stea artistică. Nici o mișcare, nici o încântare nu-ți scapă atunci ochilor cari pot apreția și admira de aproape calitățile ce se desfășoră în fața rampei. Cu totul altfel e însă când ești osândit să ocupi un asemenea loc la vr'un beneficiu cu care ocaziune beneficiarul, în loc de a mulțami pe tăcute publicului pentru obolul ce-i dă, caută să-i plătescă acesta binefacere supunându-l unei casne oribile pe care cu atât îți e mai greu s'o suportți, cu cât ești mai aproape de scenă.

Me esplic :

Marti am asistat la Teatrul Național, la reprezentațiunea dată de trupa poloneză de balet, din Varșovia, sub direcțiunea Lucovici, în unire cu societatea dramatică. Societatea a jucat o gingașă comedie „Uite popa, nu e popa”, localizată cu mult spirit de dl D. R. Rosetti, și o operetă „Contrabandierul”; ier trupa de balet, „Nunta țărănească” și mai multe „Danțuri ciobănești din Carpați”. Publicul desamăgit de ajun, venise de astă-dată în mic numer, căci, cată s'o spunem, trupa de balet n'a respuns cu totul așteptărilor. Mișcări greoie, țapene, comune, fără mlădiere, fără măiestrie și fără alt merit de cât acela al unei răpediciuni și-al unor tropote furiöse. Ca accesorii, costumele feciorilor lăsau ore-cum de dorit pentru o nuntă, fie acesta ori cât de țărănească. În „danțurile ciobanești” ele erau mai ingrigite, dar și jocul aci a plăcut mai mult. Și ceea ce-a mai plăcut, a fost formele grațioase ale dăntuitoarelor, cosițele bălaie și ochii lor negri. Și printre toate dna Krizinska se deosebiă și ca frumusețe și ca joc. Deci totă încântarea mea pentru s'era-aceea a fost numai aceea că, fiind la spatele orchestrei, puteam vedé mai bine și prin urmare mai bine apreția farmecele blonde ale ficelelor Nordului.

*

Am plătit însă destul de scump acesta încântare sămbetă, cu ocaziunea beneficiului dlui St. Mihăilean, inspectorul teatrului. Nemulțamit numai cu titlul de inspector și ambiționând și pe cel de vechiu artist și nou autor dramatic, dsa ne-a ținut un fel de logos intitulat, nu șcim pentru ce, „Martirul libertății”. La mulți li s'a părut acest neînțeles „monologoton” ca un fel de cazanie pentru săptămăna cea de jale a patimelor Măntuitorului. D'altmintreli, cei din orchestră erau atât de mișcați de cele ce spunea artistul-autor, în cât unul câte unul se furișau afară, ceea ce încercau fiind mai pe sus de puterile lor de a răbdă și de voința de a se stăpăni. Și afurisita aceea de ușcioră care dă în fumătorul orchestrei scărțăia așa de rău și-atât de des, fiind neconținut pusă în mișcare, că-mi sgăriia auđul, eu fiind tolanit tot în fotoliul meu dela spatele orchestrei, ca țipetul lugubru al unei cucuvaici.

Apoi și scena eră lugubră. Închiptuiți-ve o închisore subterană, cu bolți posomorite, cu galerii întunecoase. În față o bancă pe care un bătrân venerabil, de sigur martirul libertății, îmbrăcat în haine negre și înfășurat în lanțuri viséză „de bieta lui Caterină și de

copiii sei”. Apoi se scólă și asvêrind o lungă apostrofă publicului venit la acest beneficiu, pe care-l imparte în „Voi advocați...”, „voi magistrați...” și alte bresle; o lungă imprecăție metalului de care-i sânt alcătuite lanțurile; omenilor, societății, în sfârșit firei întregi, ne pune răbdarea la cele mai crude încercări. Dar ietă panțirul care se-l ducă la „esafod”. O nouă melodramă e să începă. Suflerul dă semnalul convențional orchestrei, care fiind golă, respunde printr'un răgușit echou eșit din pantecele instrumentelor frumos aședate de fie-care artist lângă respectivul pupitru. Dar artistul martir nu-și perde cumpétul de acest fiasco și, resemnându-se ca un adevêrat martir, își urmêză logosul și fără acompaniamentul orchestrei, în ciuda publicului a cărui răbdare blăstemă pe stângaciul de panțir care, nemișcat în fundul scenei, ascultă cu ochii holbați și fălcile deschise aberațiunile disperării martirului și nu-l tragea mai curênd de spate dicându-i: „Ci hai; boerule, la stréng!”

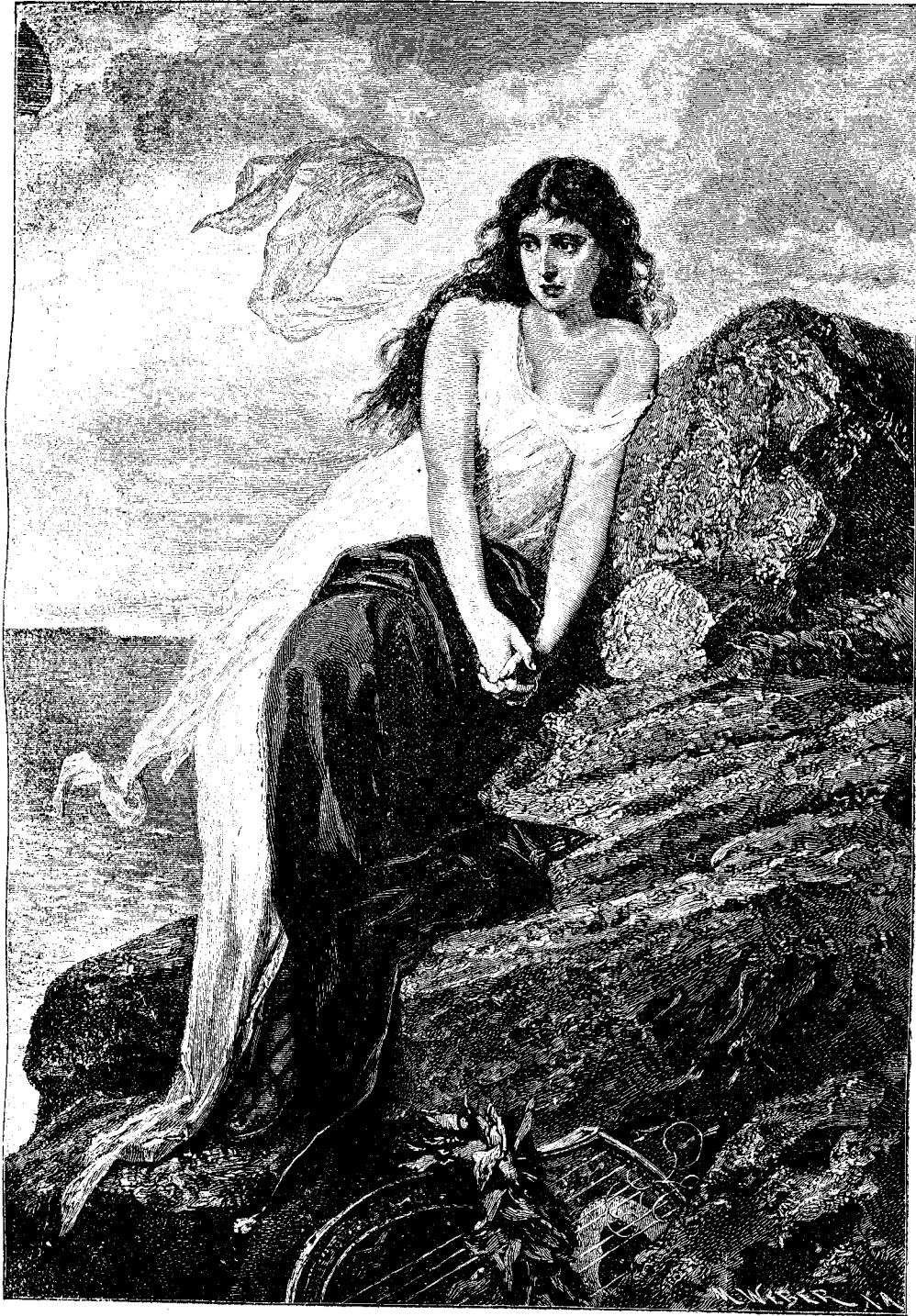
Cu tôte aceste publicul, și el martir de astă-dată, a aplaudat cu bunăvoință pe beneficiar.

Eroii serei au fost tot bătrânii artei: Millo și Wiest. „Barbu lăutarul” ne-a mai încântat încă odată cu meterhanele lui și măiestrul arcuș al lui Wiest cu holrele-i naționale. Ori ce s'ar dice despre dênșii, este a repetă ceea ce s'a mai đis de atâte nenumerate ori; astfel fiind trec mai departe.

Actul I din opera lui Gounod „Faust”, cântat de tinerii Gabrielescu (tenor) și Popovici (bas) a obținut, ca în totdeuna, un frumos succes, ier „Schinteia”, drăgălașa comedie a lui Pailleron, a încheiat s'era spre mulțămirea generală. Ea însă s'a ivit cam târđiu din causă că dna Romanesca a jucat în aceeași s'era la „Orpheu”, în comedia „O noapte furtunosă s'eu Nr. 9” de I. Caragiali, care s'a dat în beneficiul artistului Hagiescu. Atât d-ei, cât și Iulian și Mateescu, cari împreună cu Hagiescu, crease rotele principale din acesta spirituală farsă, ce s'a publicat în „Convorbirile literare”, primise cu bunăvoință să dea al lor concurs camaradului lor.

Acesta comedie iubită bucureșcenilor, atrăsese un public așa de numeros că sala „Orpheu” devenise neincăpétore. Și spre mulțămirea tuturor, și beneficiarul și publicul au ramas încântați de s'era lor. Trebuie să fie cineva bucureșcean ca să-și pôlă inchipui ce va să dică o sală de spectacol gemênd de lume, și la olaltă acesta treime artistică: Hagiescu, Iulian și Mateescu. Astfel interpretarea a fost superbă și dna Romanesca în rolul lui Spiridon, băiatul de prăvălie al jupănului Titircă Inimă-rea, chiristigiu și căpitan în gvarda națională, a cules numeroase aplause.

Mi-aduc aminte că, acum patru ani, în s'era când acesta piesă s'a dat pentru întâia oră la Teatrul Național, sala eră plină: cu vêrf și indesată, decă neputem exprima astfel. Cu trei đile 'nainte nu se mai găsiă nici un bilet. Pentru că autorul făcea parte dintre scriitorii „Timpului” organul partidului đis al Albilor, al conservatorilor, și pentru că se respândise vorba că piesa loviă în instituțiunea gardei cetățenești, cuprinđend și mai multe neplăcute aluziuni la guvernănti, toți cetățenii gardiști: băcani, cărcimari, chiristigii ș. a. toți dela căpitani în sus, erau în p' de față, gata să strige „scandal”. Și abiă cortina se cobori și o ploie de șuierături începù; dar alta de aplause i respunse și s'era se termină în mijlocul acestei îndoite manifestațiuni. Înțelegeți că acesta, în loc d'a face să cadă piesa, i mări și mai mult popularitatea și chiar din acea s'era biletele erau tôte vëndute și pentru a doua reprezentațiune. Și atunci succesul piesei a fost desevêrșit. Dar când fu a se jucă pentru a treia oră, ea se interđise din poruncă venită de sus, ca fiind immorală și ca lovind în instituțiunile țării. Asta însă n'a împedecat de

S a p p h o .

a se jucă aiurea, pe alte scene, asupra cărora guvernul n'avea nici o influință, ele nefiind subvenționate de stat, — și totdeauna cu succes.

*

Ieri, duminica Floriilor, s'a pus hotar între „săptămâna mare” și spectacolele publice. Cafenelele cântându-și-au congediat cântărețele, teatrele artistii; restaurațiunile asemenea lăutarii. Ieri pretutindeni sgomot, as-tăți pretutindeni tăcere.

Până și politica și literile și-au avut ieri sărbătorea lor. La Ateneu, dl Roseti întruniă pe cetățenii alegători ai capitalei pentru a le vorbi de revisuire și alte cestiuini menite a-i prepară pentru viitoarele alegeri; la Academie, dl Ion Ghica declară, dela înălțimea tribunei președențiale, inchiderea sesiunii ordinare. Dar ori cât de mulți ascultători erau la Ateneu, p'atât de puțini erau la Academie, probă vedită că la noi o mulți foarte mulți se ocupă de politică, și puțini, foarte puțini, de literatură. De-acî putem pré bine repetă cu Alfred de Musset :

La politique, hélas! voilà notre misère.

Câțiva studenți, cei mai mulți din ei niște copii, doi-trei profesori, doi-trei militari și vr'o cinci-șese dómne plus câțiva curioși, iecă tot publicul Academiei. Printre cei de față se află și căpitanul Crăinicean, autorul „Cursului de fortificație pasageră”, opera premiată cu premiul Năsturel-Herescu de 4000 lei. Ne-a părut bine că Academia a premiat acésta lucrare, încurăgiând prin asta producerea de acest fel, de cari se simte mare trebuință la noi. Dl Manliu, care a obținut premiul Craiovean de 1500 lei pentru scrieri didactice, nu eră represintat de cât prin gingașa dnă Manliu, premiutul preferind mai bine, din modestie negreșit, să respire aierul liber, de cât să asculte elogiile academice.

Cu acésta ocasiune mi-a fost dat să observ încă odată, că scriitori cei premiați sânt cei mai modesti, probă netăgăduită că adevăratele merite sânt modeste.

A. C. Șor.

Sesiunea Academiei Române în 1883.

Ședința XXI la 6/18 aprilie.

Retragerea dlui Hășdău. Dl Hășdău presintă președintelui adresa sa prin care se retrage din Academie și părăsește ședința. Dl președinte Maiorescu arată, că după art. 22 din statute cererea dlui Hășdău nu se pôte satisfice. Dl I. Ghica țice, că membrii sânt pe viață, ba și după mórte sânt prezenți în Academie prin efigie. Pôte cineva absentă dela Academie pentru cas de bôlă, dar dimisiune nu pôte da. Delegațiunea se esplice dlui Hășdău, că nu i se pôte primi cererea. De ôră-ce a primit să între în Academie, este ținut să remănă aci. Dl Urechia dorește ca dl Hășdău să revină la locul ce ocupă cu atâta ilustrațiune. Dl președinte Maiorescu pune la vot inchiderea discuțiunii, care se aprobă, Academia hotărind ca delegațiunea să arate dlui Hășdău, că după art. 22 dsa nu pôte dimissionă cu nici un titlu și să fie invitat a veni în sinul Academiei, unde își are loc atât de însemnat. Se votéză cu mare majoritate.

Alegerea autorităților Academiei. Conform regulamentului, dl președinte pune votul de alegere al președintelui Academiei pe anul viitor. Dl Dimitrie Sturdza întrunind 20 voturi din 21 exprimate este proclamat președinte al Academiei. Se aleg trei vice-președinți și intrunesc dl Maiorescu și Pr. Ssa Melchisedec câte 19

voturi și dl Aurelian 17, celelalte împărțindu-se între dnii Barițiu, Alecsandri, Bacaloglu, Maniu și Făt.

Se procede la alegerea comisiunii de noue pentru premiul Năsturel. Resultatul votului este : dl Barițiu 20, P. Ss. Melchisedec 20, dnii Făt, Bacaloglu, Maiorescu și Alecsandri câte 18; ier dnii Ionescu, Fălcoian și Roman câte 17. Deci acești dni Academici sânt proclamați ca membrii ai comisiunii de noue.

Dl președinte invita secțiunile să grăbescă a-și da părerea lor în privința concursurilor de publicat în anul viitor.

Ședința XXII la 7/19 aprilie.

Secțiunea literară anunță prin procesul verbal, că în urmarea retragerii dlui Hășdău secțiunea a ales de secretar pe dl Sion și de vice-președinte pe dl Roman. Dl Sion declară, că decă dl Hășdău va veni pâne mâne la îndatorirea sa ca secretar al secțiunii, dsa este gata a-i cedă locul.

Traducerea lui Plutarch. Secțiunea literară raportează, că dl Caragiani esaminând traducerea lui Plutare făcută de dl Georgescu, n'a găsit-o făcută conform cu proba premiată, alterând în mare parte tectsul. Deci la propunerea secțiunii manuscrisul se innapoează traducătorului, ca să facă corecturile indicate de dl Caragiani.

Traducerea lui Tit Liviu. Secțiunea literară prin dl Roman opinéză, că traducerea s'a găsit bună să se pună sub tipar până la 25 côle sub revisiunea dlui Sion, carele va preveghia cu esacitate tectsul cât și fidelitatea traducerii.

Premiul Lazar. La propunerea secțiunii de științe, ca tesă pentru premiul Lazar pentru 1885 se propune : „Studii asupra agriculturii, industriei și comerțului în România”. Se aprobă.

Budgetul. Dl Babeș dă cetire proiectului de buget la vinituri și cheltueli, aratănd diferințele între acest buget și cel de anul trecut, ecvilibrându-l cu un escedent de 3993 lei 72 bani.

La suma pentru tipărirea colecțiunii Iarnik și Barsean dl Alecsandri cere ca acest paragraf să pórte titlu de „tipărire de poesii populare”, căci nu are a se tipări numai colecțiunea dlui Iarnik și Barsean. Se primește.

Ședința XXIII la 8/20 aprilie.

Premiul Năsturel Herescu de 4000 lei. Dl Ștefanescu, secretar comisiunii de noue, citește raportul comisiunii. Conform acestui raport comisiunea în unanimitate propune a se da premiul lucrării intitulate : „Fortificațiunea pasageră” de căpit. Crainicean, două voturi a primit și dl Meitani pentru studiile sale asupra constituțiunii Românilor, celelalte opere concurente n'au obținut în comisiune nici un vot. Punându-se la vot, au votat 21 membri, voturi albe 16, adecă cu 2 mai mult decât cele două treimi cerute de regulament. Punându-se la vot lucrarea dlui Meitani, aceea intrunește 7 voturi pentru și 24 contra, din 21 votanți. Și astfel premiul se acordă căpitanului Crăinicean.

Concursul didactic. Dl Roman cetește raportul comisiunii pentru premiul didactic. Premiul de 1500 lei, în urma propunerii comisiunii, se acordă cu 16 voturi din 19, dlui profesor Manliu pentru gramatica sa. Un vot a avut în comisiune și dl Străjan.

Premiul Heliade pe anul 1884, de 1500 lei. La propunerea secțiunii literare se decide a se publică pentru anul viitor ca tesă : „Colecțiunea cea mai bogată de melodii populare române”.

Cestiuni ortografice. Desbaterile asupra cestiunii ortografice se amână pentru viitoră sesiune generală.

Cestiune de buget. Dl Ștefanescu cere trecerea la economii ca și în anul trecut a premiului de 5000 lei care nu s'a acordat nimenui.

Ședința XXIV la 9/21 aprilie.

Programa sesiunii actuale fiind eshaustivă, se constată, că au mai rămas două chestiuni: a dicționarului și a ortografiei.

Di Sion arată, că comisiunea lexicografică neputându-și termina lucrarea, prezentarea aceleia se amână pe viitoarea sesiune generală. Quintescu propune ca spre acest scop să se aleagă o comisiune nouă din sinul secțiunii literare. Di Barițiu observă, că deja s'a decis ca secțiunea literară să facă programa, ea se aleagă dară și comisiunea. Di Ion Ghica vede cu părere de rău amânarea chestiunii pe un an, și se teme că și în anul viitor se va amâna. Ar fi timpul ca lumea să afle, că Academia începe să se ocupe serios de lexicon. Deci se nu se pre amâne, ci propune ca membrii secțiunii literare să se întrunescă încă astăzi să se svătuiescă să aleagă un redactor, care să redacteze ideile principale și apoi să convoce o conferință a secțiunii. Propunerea se aprobă.

Ședința se încheie și secțiunea literară se întrunește spre a îndeplini votul ședinței.

Ședința de închidere la 10/22 aprilie.

Raportul despre premii este obiectul prim al ședinței, raportul conține rezultatele împărțite deja de noi.

Raportul secretarului general încheie ședința, în care se descrie totă activitatea din această sesiune a Academiei.

Șciri musicale din Bucovina.

Cernăuți 8/20 aprilie.

În timpul din urmă au început și Românii de a se interesa de muzica lor națională, care până alaltăieri era restrinsă în cercul familiei, dară cu toate acestea întârzie un ce caracteristic, ce cu greu s'ar căuta pe la alte muzici naționale, și care din cauza asta o se întregescă cândva muzica internațională. Vedem înființându-se conservatorii în Iași și București, dară unde figurează ca profesori francesi și cehi, și printru asta s'a falsificat dintru început muzica română națională și s'a inaugurat o direcție, care tinde mai mult a înstreina muzica română, de cât a o desvoltă. De atunci s'au răspândit atâtea cântece naționale române, a căror origine vei găsi numai, decât ai petrecut vre-un timp în Belgia, Franța, Elveția și Germania. Aicia observi, asemenarea cea mare cu cântecele de acolo, se înțelege schimbate cu colorațiunea duiosă a cântecelor române și vrând nevrând îți vine a întrebă, cine a imprumutat aria asta, francesul dela Românul său vice-versa? Am audīt mulți Români dicând cu fală, că iecă și Francesii și Nemții încep a imită cântecele românești. Cine o crede numai!

Mai cu sémă în Bănat și în Transilvania s'au înființat în timpurile din urmă mai multe societăți așa numite ale sodalilor, cari au scopul de a se cultivă și exercită în muzică. Acolo se observă, că și bărbați dela plug încep a se întruni în societăți filarmonice. Într'a 20 sept. 1882 s'a întrunit la Chiseteu peste un-spre-dece societăți filarmonice.

Și în Bucovina s'a simțit necesitatea răspândirii muzicei naționale. Nainte de doi ani s'a format un comitet provisor, constând din domnii Ion Bumbac, Vasile Morar, Dimitrie Socotean și Victor Vasiloschi, spre a înființa o societate de muzică. La ședința constitutivă din 19 iulie 1881 au participat peste 80 de persoane din capitală și giurul ei. Societatea filarmonică română se constituie sub numele de „Armonia” și alege un comitet de 13 enși. Comitetul societății filarmonice

germâne de aicia puse localul seu la dispozițiunea societății „Armonia”. Ca artist dirigent se angagiă dl H. Horner. Cu 2 octombrie 1881 deschise „Armonia” învătământul teoretic al muzicii vocale pentru membrii activi. Societatea filarmonică germână de aicia constând materialul trebuincios în corul „Armoniei” l'a invitat la cooperare în concertul seu festiv dela 12 oct. 1882. Comitetul „Armoniei” a decis, și de a creă pentru dame române un curs gratuit de studiul muzicii vocale. Biblioteca „Armoniei” constă din 100 de opuri musicale, unde nu lipsește o carte de rugăciuni și un liturghier. Șeful regimentului 21 de dorobanți din București, dl A. Cratochwill compuse un potpourri național pentru orchestră completă, dându-i titlul „Armonia”, care s'a executat de muzica regimentului 41 din garnisonă la ocaziunea balului societății academice „Junimea” într'a 20 febr. 1883.

Acăsta tineră societate filarmonică a arangiat într'a 2 aprilie an. c. primul seu concert. Programul constă din următoarele piese: „Ursita mea”, chor de M. G. Ștefanescu; „Concert în a-moll” de I. N. Hummel, pentru piano cu acompaniare de un cuintet pe instrumente de arcuș; „Cucuruz cu frunza 'n sus”, cântec popular de V. Humpel, pentru quartet solo de bărbați; „Noptea”, chor de Fr. Schubert; „Quartet” pentru instrumente de arcuș de A. Hrimaly; „Cântecul gîntei latine”, chor de Marchetti, arangiat cu acompaniare de piano cu patru mâni de C. Porumbescu.

În „concertul” lui Hummel aveam ocaziunea de a admiră pe tinera virtuosă dșora Eugenia Tomiuc, care execută într'un mod corect tema ei grea. Asemene tare bine executară domnii dr. Popescul, Grigoroviciu, Ieșian și Isecescu quartetul „Cucuruz cu frunza 'n sus”. Mulțămît eră publicul mai ales de executarea „Cântecului gîntei latine”, unde corul constător din mai mult de 50 de persoane execută intonarea cu o precisiune laudabilă.

Dară mai ales a plăcut quartetul dlui Hrimaly, unde manifestările publicului erau la culme. Propusețiunea întâie a quartetului, e un cap-de-operă; șerzo, dintăiu vioiu devine în urmă fantastic și plin de dor; propusețiunea a treia conține o doină română, care o prelucră în patru variațiuni, în cari aria cea națională de duiosie neconținut predominantă și e încungiurată de o mulțime de tonuri variable. În primele două variațiuni crește neconținut pasiunea și ajunge în variațiunea a treia mai că la desperare, spre a scăde în variațiunea a patra la un dor nespus, la o duiosie lină. Auditorul, care credea mai nainte a audī șuerăturile vânturilor, e transpus de odată într'o regiune muntosă idilică a Bucovinei, unde crede a audī în depărtare fluerul cu doinele sale triste și vaerătore, acū mai tare, acū mai slab, până ce se perde cântecul în murmur încet în munți. Auditorul șede așa fantastic și numai acordele puternice îl străportă înapoi în sala concertului.

Dionisiu O. Olinescu.

Un atlet român.

Budapesta, 20 aprilie.

Românul are șapte vietē
În peptul de aramă.

V. Alecsandri: Peneș Curcanul.

Aceste cuvinte ale poetului latinității și a românilor îmi vin în minte, când vreu să ve scriu despre un succes strălucit, reportat de un june român în zilele trecute pe terenul sportului. Patru reuniuni de sport au arangiat în 15 aprilie o emoluțiune pedestrală între Budapesta-Gödöllő și înapoi. Acăsta eră proba a două

pentru obținerea titlului de *champion*, adică pedestraș neînvingibil. Tota lumea atletică aștepta rezultatul cu mare interes.

Comitetul arangiător duminică des de demineta era întrunit în pădurea orașului la chioscul de patinat situat lângă lac. Dintre 92 atleți insinuați la emulațiune, erau prezenți numai 20 ênși, ceilalți lipsiră, din cauza timpului umed și vântos. S'a cetit regulele după care avea să urmeze emulațiunea. Cei 20 prin întinderea de mână și-a dat cuvântul, că vor observa regulele cu strictetă. La 7 ore precis s'a dat semnul de pornire. Doi velocipedisti, Lud. Vermeș și Ioan Oherolly, mergeau în frunte pe veloped, pentru ca să dessemne calea. După ei porniră pedestrașii. Unii membrii din comitetul arangiător mergeau în urma lor călare și în trăsore, cu toții pentru ca să controleze și să vedă lupta și rezultatul.

Când pedestrașii ajunseră din extravilanul orașului pe câmpul deschis, se observă de toți, că *George Vessa* începe a da înainte, și lasă pe soții sei cu jumătate milă înapoi. La Czinkota și Kerepes primul sosi Vessa. Înaintea lui era o trăsura în care se află un arangiător, care voia aci să aștepte pe luptători. Când trăsura sta pe loc, arangiătorul se miră vedând, că Vessa îl ajunse. Apoi a poruncit birjarului să mână înainte; acesta însă respuse: „Nu se poate, atletul acesta (Vessa) îmi va omori caii!” Așa trebui să stee și să dee de mâncare la cai. Vessa merse fără nici o pauză înainte. Pe cale un velocipedist îl întreabă: „Ce s'e-ți fac, decât te voi vedea oboșit?” La ce Vessa respuse: „S'e-mi pomenești de Roma; și voiu căpeta putere nouă”. Așa vesel și glumind sosi Vessa primul în Gödöllő, la orele 10 și un pătrar a. m., și așa percurse o distanță de 3 $\frac{1}{2}$ mile în trei ore. Pretorul din Gödöllő și publicul adunat îl salutară și erupseră în aplause. Publicul nu putu admira de ajuns medaliele, ce erau înșirate pe peptul lui Vessa, primite în lupte victorioase de mai înainte. Pretorul dicea: „Se vede, că pe terenul sportului nu e novitiu, ci luptător vechiu. Nu i se vede peptul în ambele părți de medaliele câștigate”.

În Gödöllő Vessa luă puțină supă de carne, și fără întrerumpere porni înapoi. În urma lui Vessa ajunse la Gödöllő dintre cei 20 porniți dela chiosc, numai trei ênși: Arpad Follinusz, Paul Ivánka și Aug. Schwanda. Ei încă reintorseră în urma lui Vessa în distanță de $\frac{1}{2}$ milă. Pe cale Ivánka se oboși și se sui în trăsura.

La Kerepes și Czinkota sosi Vessa cel dintăiu. Era duminică după miedi. Un public elegant și numeros aștepta la chioscul din Pesta rezultatul luptei și pe învingător! Georgiu Vessa sosi la chiosc: la orele 2 și 10 minute p. m., ca învingătorul prim și candidat la rangul de *champion*... Publicul erupse în aplause. Follinusz sosi la 2 ore 25 minute, Schwanda la 2 ore 37 minute. Medicul i frecă pe toți trei bine, apoi se suiră într'o trăsura și merseră în oraș între aplausele generale.

Martți sera reuniunile de sport a dat un banchet în onorea lui Vessa, și i-a predat premiile: o cadră de bronz pentru portret Makart, 30 centim. lungă 14 lată, în valoare de 35 fl., un obiect de măsă elegant de bronz în valoare de 40 fl.

Resultatul obținut de junele român, stud. med. *George Vessa*, în emularea pedestrală până acuma în Europa nime nu l'a ajuns!

A treia probă pentru titlul de *champion* se va ține în 24 maiu. Nu poate fi dubietate, că Vessa va rămâne învingătorul definitiv, *championul* neînvingibil, care până acuma întrecu și pe sportsmanii din Anglia; căci per-

curse o distanță de șapte mile în șese ore 58 minute, în pași repeși, fără întrerumpere ori pauză, ceea ce în anele de sport până acuma nu s'a pomenit.

Junele *George Vessa* este abia de 24 ani, născut în Boroș-Sebeș, comit. Aradului, din părinți economi, români gr. orientali. La etatea de 6 ani remase orfan și s'erac. Prin diligență tenace și muncă proprie se susțină la școle; termină gimnasiul în Arad, fu în toate clasele primul eminent și avea precelență din toate studiile. Clasicii latini și greci i cită de a rostul. Ca elev la facultatea de medicină este un june talentat și sirguincios. Are un mic stipendiu de 200 fl. la an, din fundațiunea „Elena Birta” din Arad.

El este un sportsman general: măestru în umblarea pedestrală, în luptă cu pumnul, în duelare cu sabia, în aredicarea de greutate.

Minte sănătoasă în corp sănătos! Ca medic eminent, el va fi la înălțimea chemării sale.

Odată în iernile trecute l'am admirat în violină. Junimea română se pregătia să facă un bal pe cât de elegant, pe atât și de românesc. Vessa da instrucțiune musicanților în piesele românești „Ardeleana”, „Calușerii”, „Romana”. Violina tremură în mâinile lui, și sună cum se aude numai în Carpați, la lăutarii români. Căci Georgiu Vessa e român verde ca stegiarul, cu mâni de fer, piept de aramă, și inimă plină de aspirațiunile poporului român. Cu aceste aspirațiuni s'a nutrit, a suferit și învins toate greutățile, pentru ca să-l vedem odată cel dintăiu între ai sei și între străini: *championul* națiunii române. (d.)

Ghicitura numerică

de *Andrei Pop.*

1. 18. 19. 15. Acesta după prânz urmază.
12. 10. 19. 6. 9. Ier asta e o săntă taină.
17. 9. 22. 4. 10. În evul vechiu fu rege persic.
37. 20. 15. Ier esta-i un oraș italic.
2. 9. 24. 17. 15. Acesta e un verb defectiv.
13. 14. 10. Ieră esta e un adiectiv.
16. 21. 20. 15. Însemneză un nume bărbătesc.
11. 12. Asta propusețiune o numesc.
9. 5. 6. 10. 22. 4. 15. Provincie 'n Spania cunoscută de noi.
8. 7. 23. 24. E bine decât are tot omul în nevoi.
- 1—24. Propusețiune foarte bine cunoscută ție crestine!

Terminul de deslegare e 12 maiu. Ca totdeuna și de astă-dată se va sorti o carte între deslegători.

Christos a inviat! Țiua cea mare, serbarea in-viării Mântuitorului a sosit. Acesta este țiua ca să ne bucurăm și să ne veselim într'ênsa. Urâm dară serbători fericite onor. nostru public cetitor! Doritori d'a-i face și noi o plăcere deosebită, în santele serbători, am mărit cuprinsul numerului presinte și astfel acesta conține doue côle.

Călinarul săptămânei.

Țiua sept.	sl. v.	sl. n.	Numele sântilor și serbătorile.	Sorele resare	Sorele apune
Duminică	17	29	(†) Sf. Pașce.	4 47	6 3
Luni	18	30	(†) Sf. Pașce.	4 46	6 4
Martți	19	1	(†) Sf. Pașce.	4 45	6 5
Mercuri	20	2	Enea.	4 43	6 7
Joi	21	3	Sf. Irodion.	4 42	7 8
Vineri	22	4	Sf. Teodor Sikeot.	4 41	7 9
Sâmbetă	23	5	(†) Mart. George.	4 40	7 11

Proprietar, redactor respundător și editor: **IOSIF VULCAN.**

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.